

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**OVACIK (TUNCELİ) YÖRESİNİN GELENEKSEL
HALK İLACI OLARAK KULLANILAN BİTKİLERİ**

AHMET DOĞAN
YÜKSEK LİSANS TEZİ

FARMASÖTİK BOTANİK
ANABİLİM DALI

DANIŞMAN
PROF. DR. ERTAN TUZLACI

İSTANBUL 2008

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

16-VII-2008

Ahmet DOĞAN

TEŞEKKÜR

Çalışmamı yönlendiren, titizliği ve sabrıyla çalışmama destek olan, her zaman bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım değerli hocam Sayın Prof. Dr. Ertan TUZLACI' ya teşekkür ederim.

Araştırma yöresinde çalışmalarım esnasında bana destek ve yardımcı olan halam Hidayet Güntaş'a, amcam İskender Doğan'a ve ayrıca çalışmalarına yardımcı olan başta Ovacık merkezinden Şükrü Aktar olmak üzere Ovacık halkına teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
1.ÖZET.....	1
2. SUMMARY.....	2
3.GİRİŞ VE AMAÇ.....	3
4. GENEL BİLGİLER.....	5
5.GEREÇ VE YÖNTEM.....	10
Araştırma Yöresinde Yapılan Çalışmalar:	10
Herbaryum Çalışmaları:	11
Bulguların Değerlendirilmesi:	11
6.BULGULAR.....	13
ANACARDIACEAE	
6.1. <i>Pistacia atlantica</i>	14
ASCLEPIADACEAE	
6.2. <i>Vincetoxicum canescens</i> subsp. <i>canescens</i>	16
BORAGINACEAE	
6.3. <i>Heliotropium circinatum</i>	17
CAPRIFOLIACEAE	
6.4. <i>Sambucus nigra</i>	18
COMPOSITAE	
6.5. <i>Achillea biebersteinii</i>	19
6.6. <i>Centaurea hyalolepis</i>	21
6.7. <i>Centaurea solstitialis</i> subsp. <i>solstitialis</i>	22
6.8. <i>Helianthus tuberosus</i>	23
6.9. <i>Inula oculus-christi</i>	24
6.10. <i>Scorzonera tomentosa</i>	25
6.11. <i>Senecio vernalis</i>	26
6.12. <i>Tragopogon longirostis</i> var. <i>longirostris</i>	27
6.13. <i>Xeranthemum annuum</i>	28
CONVOLVULACEAE	
6.14. <i>Convolvulus galaticus</i>	29

CRUCIFERAE

6.15. <i>Capsella bursa-pastoris</i>	30
6.16. <i>Cardamine uliginosa</i>	31
6.17. <i>Isatis tinctoria</i> subsp. <i>tomentella</i>	32
6.18. <i>Hesperis schischkinii</i>	33
6.19. <i>Tchihatchewia isatidea</i>	34

DIPSACACEAE

6.20. <i>Cephalaria speciosa</i>	35
6.21. <i>Dipsacus laciniatus</i>	36

EUPHORBIACEAE

6.22. <i>Euphorbia falcata</i> subsp. <i>falcata</i> var. <i>falcata</i>	37
6.23. <i>Euphorbia macroclada</i>	38

IRIDACEAE

6.24. <i>Iris caucasica</i> subsp. <i>turcica</i>	40
6.25. <i>Iris sari</i>	42

JUGLANDACEAE

6.26. <i>Juglans regia</i>	44
----------------------------------	----

LABIATAE

6.27. <i>Melissa officinalis</i> subsp. <i>officinalis</i>	45
6.28. <i>Mentha longifolia</i> subsp. <i>typhoides</i> var. <i>typhoides</i>	46
6.29. <i>Origanum acutidens</i>	47
6.30. <i>Origanum vulgare</i> subsp. <i>gracile</i>	48
6.31. <i>Salvia candidissima</i> subsp. <i>candidissima</i>	49
6.32. <i>Salvia sclarea</i>	50
6.33. <i>Salvia verticillata</i> subsp. <i>amasiaca</i>	51
6.34. <i>Satureja hortensis</i>	52
6.35. <i>Teucrium chamaedrys</i> subsp. <i>sinuatum</i>	53
6.36. <i>Teucrium parviflorum</i>	54
6.37. <i>Teucrium polium</i>	55
6.38. <i>Thymus migricus</i>	56
6.39. <i>Ziziphora clinopodioides</i>	58

LEGUMINOSAE

6.40. <i>Astragalus brachycalyx</i>	59
6.41. <i>Colutea cilicica</i>	60
6.42. <i>Hedysarum syriacum</i>	61
6.43. <i>Medicago minima</i> var. <i>minima</i>	62

LILIACEAE

6.44. <i>Allium macrochaetum</i> subsp. <i>tuncelianum</i>	63
6.45. <i>Asphodeline tenuior</i> subsp. <i>tenuiflora</i> var. <i>tenuiflora</i>	64
6.46. <i>Eremurus spectabilis</i>	65
6.47. <i>Hyacinthus orientalis</i> subsp. <i>chinophilus</i>	66

LORANTHACEAE

6.48. <i>Viscum album</i> subsp. <i>album</i>	67
---	----

MALVACEAE

6.49. <i>Alcea dissecta</i>	68
6.50. <i>Alcea excubita</i>	69

MORACEAE

6.51. <i>Ficus carica</i> subsp. <i>rupestris</i>	70
---	----

PAEONIACEAE

6.52. <i>Paeonia mascula</i> subsp. <i>arietina</i>	71
---	----

PAPAVERACEAE

6.53. <i>Glaucium leiocarpum</i>	72
--	----

PLANTAGINACEAE

6.54. <i>Plantago major</i> subsp. <i>major</i>	73
---	----

POLYGONACEAE

6.55. <i>Polygonum cognatum</i>	74
6.56. <i>Rheum ribes</i>	75
6.57. <i>Rumex acetosella</i>	76
6.58. <i>Rumex patientia</i>	77

PORTULACACEAE

6.59. <i>Portulaca oleracea</i>	78
---------------------------------------	----

ROSACEAE	
6.60. <i>Pyrus syriaca</i> var. <i>syriaca</i>	79
6.61. <i>Rosa canina</i>	80
SCROPHULARIACEAE	
6.62. <i>Verbascum cheiranthifolium</i> var. <i>cherianthifolium</i>	82
SOLANACEAE	
6.63. <i>Solanum dulcamara</i>	83
ULMACEAE	
6.64. <i>Celtis tournefortii</i>	85
UMBELLIFERAE	
6.65. <i>Ferula orientalis</i>	86
URTICACEAE	
6.66. <i>Urtica dioica</i>	87
VALERIANACEAE	
6.67. <i>Valeriana officinalis</i>	88
Özel Bitkisel Karışımlar.....	89
7. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	90
8. EKLER.....	95
9. KAYNAKLAR.....	97
10. ÖZGEÇMİŞ.....	99

KISALTMALAR ve SİMGELER

Fl. of Tur.: Flora of Turkey and the East Aegean Islands

MARE: Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Herbaryumu

R.: Resim

subsp.: Alttür

var.: Varyete

***:** Ovacık yöresinde yetiştirilen bitkileri belirtir.

ŞEKİL , RESİM ve TABLOLARIN LİSTESİ

Şekil 1. Ovacık haritası

Resim 1. Ovacık İlçe Merkezi, arkada Munzur Dağları

Resim 2. Munzur Vadisi

Resim 3. *Paeonia mascula subsp. arietina*

Resim 4. *Tchihatchewia isatidea*

Resim 5. Önde *Eremurus spectabilis* topluluğu, arkada Munzur Dağları

Resim 6. *Pistacia atlantica*

Resim 7. *Heliotropium circinatum*

Resim 8. *Sambucus nigra*

Resim 9. *Achillea biebersteinii*

Resim 10. *Tragopogon longirostis* var. *longirostris*

Resim 11. *Xeranthemum annuum* (kurumaya bırakılmış halde)

Resim 12. *Cardamine uliginosa*

Resim 13. *Isatis tinctoria* subsp. *tomentella*

Resim 14. *Hesperis schischkinii*

Resim 15. *Tchihatchewia isatidea*

Resim 16. *Cephalaria speciosa*

Resim 17. *Euphorbia macroclada*

Resim 18. *Iris caucasica* subsp. *turcica*

Resim 19. *Iris sari*

Resim 20. *Juglans regia*

Resim 21. *Origanum acutidens*

Resim 22. *Teucrium chamaedrys* subsp. *sinuatum*

Resim 23. *Thymus migricus*.

Resim 24. *Colutea cilicica*

Resim 25. *Hedysarum syriacum*

Resim 26. *Asphodeline tenuior* subsp. *tenuiflora* var. *tenuiflora*

Resim 27. *Eremurus spectabilis*.

Resim 28. *Alcea dissecta*

Resim 29. *Paeonia mascula* subsp. *arietina*

Resim 30. *Rheum ribes* (satışa sunulmuş halde)

Resim 31. *Portulaca oleracea*

Resim 32. *Pyrus syriaca* var. *syriaca*

Resim 33. *Rosa canina*

Resim 34. *Solanum dulcamara*

Resim 35. *Celtis tournefortii*.

Resim 36. *Ferula orientalis*

Tablo 1. Kürecik (Akçadağ / Malatya), Ilıca (Erzurum) ve Ovacık (Tunceli) yörelerinde geleneksel halk ilacı olarak yararlanılan ortak bitkiler ve bunların karşılaştırılması.

Metin içinde yer alan cinsler (Alfabetik)

CİNSLER	Tür Sayısı	Sayfa	CİNSLER	Tür sayısı	Sayfa
<i>Achillea</i>	1	19	<i>Mentha</i>	1	46
<i>Alcea</i>	2	68-69	<i>Origanum</i>	2	47-48
<i>Allium</i>	1	63	<i>Paeonia</i>	1	71
<i>Asphodeline</i>	1	64	<i>Pistacia</i>	1	14
<i>Astragalus</i>	1	59	<i>Plantago</i>	1	73
<i>Capsella</i>	1	30	<i>Polygonum</i>	1	74
<i>Cardamine</i>	1	31	<i>Portulaca</i>	1	78
<i>Celtis</i>	1	85	<i>Pyrus</i>	1	79
<i>Centaurea</i>	2	21-22	<i>Rheum</i>	1	75
<i>Cephalaria</i>	1	35	<i>Rosa</i>	1	80
<i>Colutea</i>	1	60	<i>Rumex</i>	2	76-77
<i>Convolvulus</i>	1	29	<i>Salvia</i>	3	49-51
<i>Dipsacus</i>	1	36	<i>Sambucus</i>	1	18
<i>Eremurus</i>	1	65	<i>Satureja</i>	1	52
<i>Euphorbia</i>	2	37-38	<i>Scorzonera</i>	1	25
<i>Ferula</i>	1	86	<i>Senecio</i>	1	26
<i>Ficus</i>	1	70	<i>Solanum</i>	1	83
<i>Glaucium</i>	1	72	<i>Tchihatchewia</i>	1	34
<i>Hedysarum</i>	1	61	<i>Teucrium</i>	3	53-55
<i>Helianthus</i>	1	23	<i>Thymus</i>	1	56
<i>Heliotropium</i>	1	17	<i>Tragopogon</i>	1	27
<i>Hesperis</i>	1	33	<i>Urtica</i>	1	87
<i>Hyacinthus</i>	1	66	<i>Valeriana</i>	1	88
<i>Inula</i>	1	24	<i>Verbascum</i>	1	82
<i>Iris</i>	2	40-42	<i>Vincetoxicum</i>	1	16
<i>Isatis</i>	1	32	<i>Viscum</i>	1	67
<i>Juglans</i>	1	44	<i>Xeranthemum</i>	1	28
<i>Medicago</i>	1	62	<i>Ziziphora</i>	1	58
<i>Melissa</i>	1	45			

1. ÖZET

Bu çalışma Ovacık (Tunceli) yöresinde geleneksel halk ilacı olarak kullanılan bitkileri ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla Mayıs 2007-Haziran 2008 tarihleri arasında Nisan, Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında yörede toplam 30 gün süren arazi çalışmaları yapılmıştır. Bu araştırma esnasında yöredeki 33 köyün hepsine gidilerek halk ilacı olarak kullanılan bitkilerden örnekler toplanmıştır. Bu bitkilerin yöresel adları, tedavideki kullanışları, yararlanılan kısımları, ilaçların hazırlanışı, uygulanış şekilleri, dozları, uygulama süreleri hakkında bilgiler derlenmiştir. Toplanan bu örnekler Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Herbaryumu'nda (MARE) bulunmaktadır.

Sonuç olarak yörede toplanan 76 bitki örneğinin teşhisi sonucu 67 türden geleneksel halk ilacı olarak yararlanıldığı saptanmıştır. Bunlardan 65'i yabani, 2'si ise yörede yetiştirilen bitkilerdir. Bu bitkiler ve bunların tedavideki kullanışları metin içinde sunulmuştur.

Ovacık yöresinde kaydedilen bitkilerden en çok soğuk algınlığı, yara ve şeker hastalığının tedavisinde yararlanılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Etnobotanik, Halk İlaçları, Ovacık, Tıbbi Bitkiler, Tunceli

2. SUMMARY

FOLK MEDICINAL PLANTS OF OVACIK (TUNCELI)

This study was made to reveal the plants used as traditional folk medicine in Ovacık (Tunceli). For this purpose, the field works have been done between May 2007-May 2008 in April, May, June and July lasting for 30 days, in total. During this research all the settlement centers (including 33 villages) have been visited, the specimens of the plants used as folk remedies have been collected and the information such as local names, ailments treated or therapeutic effects, plant parts used, method of administration, dosage, duration of treatment have been recorded. The collected plant specimens are kept in the Herbarium of the Faculty of Pharmacy, Marmara University (MARE).

As a result of identification of 76 plant specimens, 67 species used as a traditional folk medicine, have been determined. Among them 65 species are wild and 2 species are cultivated plants. These plants and their local usage in treatment are presented in the text.

The plants recorded in Ovacık are mostly used for cold, wound and diabetes.

Key Words: Ethnobotany, Folk Medicine, Medicinal Plants, Ovacık, Tunceli

2. GİRİŞ VE AMAÇ

İlk çağdan beri insanların beslenmesinde ve hastalıklarının tedavisinde ilk başvurduğu kaynağın bitkiler olduğu kuşkusuzdur. Bu konuda çeşitli deneyimlerinin ve gözlemlerinin sonucunda yenilebilir ve zehirli bitkiler ayrıştırılmış ve bazı bitkilerin çeşitli rahatsızlıkların giderilmesinde yararlı olduğu öğrenilmiştir.

Anadolu’da bitkilerin halk ilacı olarak kullanımlarının kökeni çok daha önceye dayanmakla beraber bu konuda ki ilk yazılı kaynağın Sümer, Akkad ve Asur uygarlıklarının hüküm sürdüğü İ.Ö. 3000 yıllarından kaldığı tahmin edilen Ninova kitaplığında saklanmış olan tabletler olduğu düşünülmektedir. Bu tabletlerin okunması sonucunda ilaçların büyük bir kısmının bitkisel kaynaklı olduğu ve zamanının hekim din adamları tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. İ.Ö. 1500 yıllarında Anadolu’da bir uygarlık oluşturmuş olan Hititlerin bitkisel tedavi bilgilerinin Ninova tabletlerindekiyle çok yakın benzerlik içinde olduğu tespit edilmiştir (1).

Geleneksel tıbbın Türkiye’de zengin bir birikim oluşturmada tarihte birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış ve zengin bitki örtüsüne sahip olması çok önemli yer tutar. Özellikle sağlık merkezlerine uzak ve ulaşımın çok zor olduğu yörelerde hastalıkların tedavisinde veya sağlığın korunması amacıyla bitkilerin kullanışı oldukça fazladır.

On dokuzuncu yüzyıla kadar hastalıkların tedavisinde ve sağlığın korunmasında sadece bitkilerden veya onların preparatlarından yararlanılmıştır.

İlaç sanayisinin oldukça geliştiği günümüzde, teknolojik gelişmişliğe bağlı olmaksızın birçok ülkede bitkisel ilaçların kullanımı azımsanmayacak kadar çoktur. Dünya sağlık örgütü [World Health Organization (WHO)] tarafından dünya popülasyonunu %80’ninin büyük ölçüde geleneksel halk ilaçlarından yararlandığı belirtilmiştir (2). Doğaya dolayısıyla bitkisel kaynağa yönelim gün geçtikçe artmaktadır. Bu yönelimdeki en büyük etkenler günümüz teknolojisi ile üretilen sentetik ilaçların yan etkilerinin, bitkisel kaynaklı ilaçlara göre çok daha fazla olması, üretim güçlüğü ve maliyetlerinin yüksek oluşudur.

Dünyada ve yurdumuzda etnobotanik çalışmalara verilen önemin artmasıyla geleneksel tedavi ile ilgili yeni bilgiler ortaya çıkarılmaktadır. Bu bilgilerin gelecek yıllarda bir çok hastalığın tedavisinde modern tıbbı yardımcı olması mümkündür.

Anabilim Dalı'mızın bilimsel politikası doğrultusunda ve araştırma projeleri kapsamında, yurdumuzun çeşitli yörelerinde, geleneksel halk ilacı olarak kullanılan bitkiler araştırılmakta ve bu konudaki halk kültürü saptanmaya çalışılmaktadır. Bu amaçla Tunceli İli'ne bağlı Ovacık İlçesi, araştırma alanı olarak seçilmiş ve Anabilim Dalı'mızda yürütülen çalışmalar (3-10) kapsamında ele alınmıştır.

Literatürde Ovacık yöresinin geleneksel halk ilaçları hakkında, yapılmış özel bir bilimsel araştırma bulunmamaktadır. Bu konuda yalnız iki bitkinin kullanışı ile ilgili bilgiye rastlanmıştır (11, 12). Bu nedenle Ovacık'ta yapılacak özel bir araştırmanın yörenin bu bakımdan tanınmasına ve yurdumuzun geleneksel halk ilaçları hakkında bilinen bilgilerine yeni katkılar sağlaması öngörülmüştür.

Bu araştırmada, Ovacık yöresinde geleneksel halk ilacı olarak kullanılan bitkilerin hangi türler olduğu, yöreden toplamış olduğumuz örneklerle dayanarak saptanmaya çalışılmış ve bunların tedavideki kullanışı ile ilgili bilgiler derlenmiştir.

4. GENEL BİLGİLER

Araştırma alanı olarak seçtiğimiz Ovacık; Doğu Anadolu Bölgesi'nin kuzey batısında, Tunceli iline bağlı bir ilçedir. Kuzeyinde Kemah (Erzincan), güneyinde Hozat, doğusunda Pülümür ve Tunceli il merkezi, batısında Kemah (Erzincan) ve Çemişgezek ilçeleri ile çevrilidir. Bu ilçelerle olan sınırlarının büyük bir kısmını silsile halindeki Munzur ve Mercan Dağları oluşturmaktadır.

Ovacık, ismini Munzur ve Mercan Dağları arasında kalan yaklaşık 74 km²'lik (<http://www.tunceliovacik.gov.tr/>, Erişim tarihi: 06 Haziran 2008) küçük ovoidan alır. Kuzeyi ve güneyi Munzur ve Mercan Sıradağlarıyla çevrili olan ova, kaynağı ilçe sınırları içinde olan, Munzur Irmağı tarafından ikiye ayrılmıştır. İlçe merkezinin denizden yüksekliği 1300 m olup ilçe sınırları içerisinde en yüksek noktası ise Munzur silsilesi üzerinde yer alan ve ilçenin kuzeyindeki Ziyaret Tepesi (3071 m)'dir. Munzur Dağları'nın zirvelerinde birçok doğal göl bulunmaktadır.

R.1. Ovacık İlçe Merkezi ve arkada Munzur Dağları

Ovacık, 1538 km² alanıyla (<http://www.tunceliovacik.gov.tr/>, Erişim tarihi: 06 Haziran 2008) Tunceli ilinin yüzölçümü bakımından en büyük ilçesi olmasına rağmen Pülümür ilçesinden sonra en az nüfusa sahip ilçesidir. 2000 yılı nüfus sayımına göre ilçe merkezinin nüfusu 5909, köylerinin nüfusu ise 2613 iken, 2007 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) veri tabanına göre ise ilçe merkezinin

nüfusu 4603, köylerin nüfusu ise 2597 olup, toplam nüfusu 7200 olarak belirlenmiştir (<http://www.tuik.gov.tr/>, Erişim tarihi: 6 Haziran 2008). Nüfustaki bu düşüşün en önemli nedeni yöreden ilçe dışına, diğer şehirlere olan göçtür.

Tunceli il merkezinden ilçeye en kolay ulaşım, Munzur ırmağı ile birlikte devam ederek ilerleyen 65 km'lik karayoluyla olur. Bu karayolu çevresinde 42000 hektarlık alanıyla Türkiye'nin en büyük milli parklarından biri olan Munzur Vadisi Milli Parkı yer alır. İl merkezinden 8 km sonra başlayarak Munzur ırmağı boyunca uzanan bu derin vadi 1971 yılında milli park ilan edilmiştir (<http://www.tunceliovacik.gov.tr/>, Erişim tarihi: 06 Haziran 2008).

R.2. Munzur Vadisi

İlçede sadece merkezde bir adet sağlık ocağı bulunmaktadır. Bu sağlık ocağında bir pratisyen hekim, bir hemşire, dört ebe ve bir sağlık memuru bulunmaktadır.

İlçe ekonomisinin ana dayanağı bol su kaynakları nedeniyle tarım ve zengin bitki örtüsü nedeniyle hayvancılıktır. Özellikle küçük baş hayvancılık ilk sıradadır. Bölge bitki örtüsü bakımından zengin olmasına karşın iklim koşulları nedeniyle arıcılık kısa süreli yapılmaktadır. Tarımsal açıdan Yeşilyazı (Zeranik) düzlüğünde yetiştirilen fasulyenin yöre ekonomisine katkısı her geçen gün artmaktadır. Ayrıca Munzur Vadisi'nde yer alan birçok köyde ceviz yetiştirilmeye ve bundan ekonomik gelir elde edilmeye de başlanmıştır.

Araştırma yöremizde kayıtlara geçmiş tarihi eser niteliğinde önemli bir yapı bulunmamakla birlikte Ovacık doğa turizmi bakımından önemli potansiyele sahiptir. Gerekli güvenlik, alt yapı, ulaşım ve konaklama sorunları aşıldığı takdirde bu yöre yılın her mevsiminde turistik gezilere uygun hale gelebilecektir.

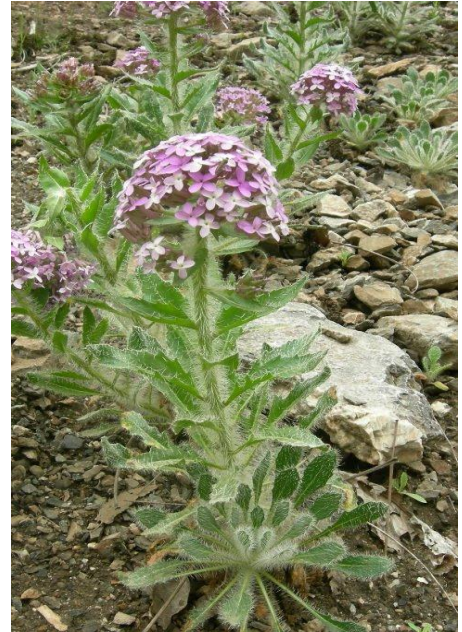
Ovacık yöresinin florası ve vejetasyonu ile ilgili özel bir araştırma bulunmamakla birlikte, bu ilçenin de içinde yer aldığı Munzur Dağları ile ilgili geniş kapsamlı bir floristik araştırma (13) yapılmıştır. Bu çalışmada Munzur Dağları'ndan 1407 tür tespit edilmiş olup florasının %45.7'sinin İran-Turan, %8'inin Avrupa-Sibirya ve %4.4'nün ise Akdeniz elementi olduğu belirlenmiştir. Munzur Dağları florasında bulunan 275 endemik bitkiden 39'unun yalnız Munzur Dağları'nda bulunduğu saptanmıştır.

Yörenin en belirgin bitki örtüsünü meşe (*Quercus brantii*, *Q. libani*, *Q. peraea*, *Q. robur*, *Q. infectoria*) (13) ormanları oluşturmaktadır. Irmak kenarları ve yamaçlarında, söğüt (*Salix alba*, *S. capraea*) (13), ceviz (*Juglans regia*), kızıl ağaç (*Alnus glutinosa*), incir (*Ficus carica* subsp. *rupestris*) en çok görülenler arasında yer alır.

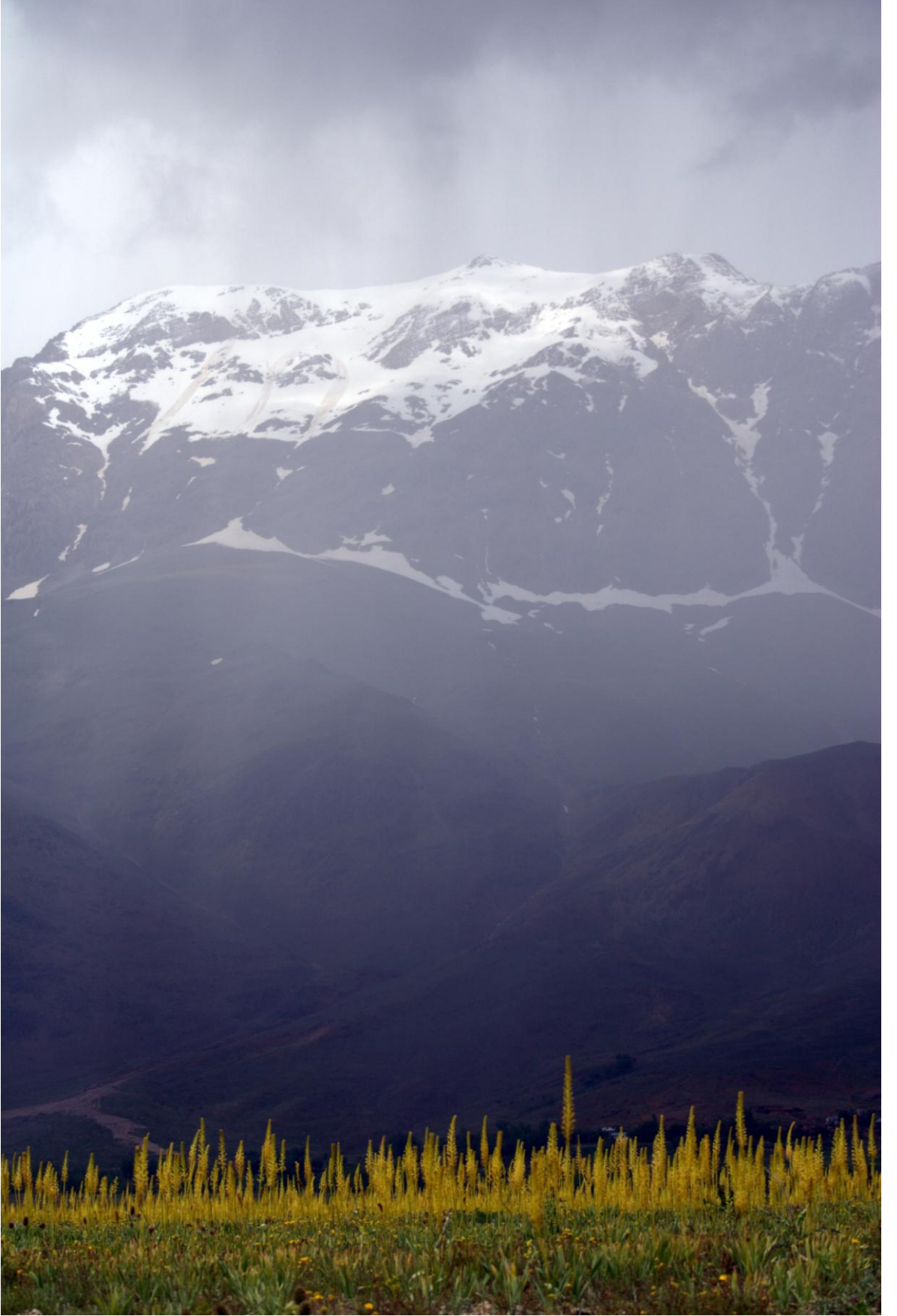
Ovacık ilçe merkezinin de içinde bulunduğu düzlüklerde ve çevresinde *Eremurus spectabilis* bitkisinin çok yaygın toplulukları bulunmaktadır. Munzur Vadisi'nin kıraç yamaçlarında *Tchihatchewia isatidea* ve *Paeonia mascula* subsp. *arietina* en göze çarpan bitkiler arasındadır.

R.3. *Paeonia mascula* subsp. *arietina*

R.4. *Tchihatchewia isatidea*

R.5. Önde *Eremurus spectabilis* topluluğu, arkada Munzur Dağları

5. GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmamızın materyalini Ovacık yöresinden Mayıs 2007-Mayıs 2008 tarihleri arasında toplanan bitki örnekleri oluşturmaktadır. Araştırma konumuzla ilgili olarak yörede yaptığımız çalışmalar esnasında geleneksel halk ilacı olarak yararlanılan ve kullanılan 67 adet bitki örneği toplanmış olup, bu örnekler M.Ü. Eczacılık Fakültesi Herbaryumu'nda bulunmaktadır.

Tezle ilgili çalışmalarımız başlıca üç aşamada yürütülmüştür:

- Araştırma yöresinde yapılan çalışmalar
- Herbaryum çalışmaları
- Bulguların değerlendirilmesi

Araştırma Yöresinde Yapılan Çalışmalar:

Öncelikle araştırma yöresinde geleneksel halk ilacı olarak kullanılan bitkilerin toplanmasına ve bu konudaki bilgilerin derlenmesine çalışılmıştır. Bu amaçla bitkilerin yetiştirme dönemleri de göz önüne alınarak Nisan-Temmuz ayları arasında bu yöreye 4 kez gidilerek toplam 30 günlük bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma esnasında Ovacık merkezi ile aşağıda belirtilen 33 köyün hepsine gidilmiştir (Şekil 1).

Köyler: Adaköy, Akyayık, Arslandoğmuş, Aşağı Torunoba, Burnak, Büyükköy, Çakmaklı, Çöğürlük, Eğripınar, Gözeler, Güneykonak, Hanuşağı, Havuzlu, Isıtma, Karayonca, Kızık, Konaklar, Koyungölü, Kozluca, Köseler, Mollaaliler, Öveçler, Paşadüzü, Saritosun, Söğütlü, Tatuşağı, Topuzlu, Yaylagünü, Yazıören, Yenikonak, Yeşilyazı, Yoncalı, Ziyaret

Araştırma konumuz ile ilgili bilgiler, yörede yaşayan yerli kimselerden sağlamaya çalışılmış ve bu amaçla özellikle halk hekimliği yapan veya bu konuda bilgi ve deneyimi olan kişilere başvurulmuştur. Araştırmalarımız Anabilim Dalı'mızda hazırlanmış olan, "Bitkisel Halk İlaçları Araştırma Formu I" (Ek-1) kapsamında yürütülmüştür. Daha sonra derlenen bu bilgiler topluca değerlendirilmiştir.

Aynı zamanda Anabilim Dalı'mızda hazırlanan, "Bitkisel halk İlaçları araştırma Formu II" (Ek-2) kapsamında da, Ovacık yöresinde halk ilacı olarak bitkilerin

kullanım yaygınlığı belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca yörede yaptığımız araştırmalar esnasında çeşitli fotoğraflar çekilmiş, bunların 36 tanesi çalışmamızda ilgili oldukları yerlerde sunulmuştur.

Herbaryum Çalışmaları:

Araştırma yöresinden toplanan bitki örneklerine Fakültemizin Herbaryumu'nun özel numaraları verilmiş, kurutulup derin dondurucuda (-18 °C) en az iki gün bekletildikten sonra kartonlara yapıştırılmış ve etiketleri hazırlanarak herbaryum örneği haline getirilmiştir. Bu bitkiler, çalışmamızın bulgular bölümünde Herbaryumumuzun kodu "MARE" ve numarası ile birlikte belirtilmiştir. Bitki örneklerinin teşhisinde başlıca "Flora of Turkey and the East Aegean Islands" (14) adlı eserden ve Fakültemizin Herbaryumu'ndan yararlanılmıştır. Ayrıca bitki resimlerinin yer aldığı Fiori'nin "Iconographia Florae Italicae" (15) adlı eserinden ve bazı temel botanik kitaplarından (16, 17) teşhisler sırasında yararlanılmıştır.

Bulguların Değerlendirilmesi:

Araştırma sonucunda elde edilen bulguların, tezin yazım aşamasında, belirli bir düzende ve kapsamda sunulması ile ilgili çalışmalardır. Bulgular ayrıca farmakolojik yönden değerlendirilmiş ve bitkiler tedavide kullanılışlarına göre de gruplandırılmışlardır. Yakın yörelerdeki benzer çalışmalarla karşılaştırmalar yapılarak bulguların uygunlukları veya farklılıkları saptanmaya çalışılmıştır.

Bitkilerin deskripsiyonun yazımında ve Türkiye'de kayıtlı olduğu illerin belirtilmesinde başlıca Flora of Turkey'den (14) yararlanılmıştır. Türkiye'deki yayılış alanı içinde Tunceli'nin kaydı olmaması durumunda, kendi topladığımız örneklerle dayanılarak bu il, parantez içinde verilmiştir.

Bitkilerin deskripsiyonlarında geçen, Latince ve diğer yabancı dil kökenli kelime ve terimler okunuşlarına göre yazılmıştır.

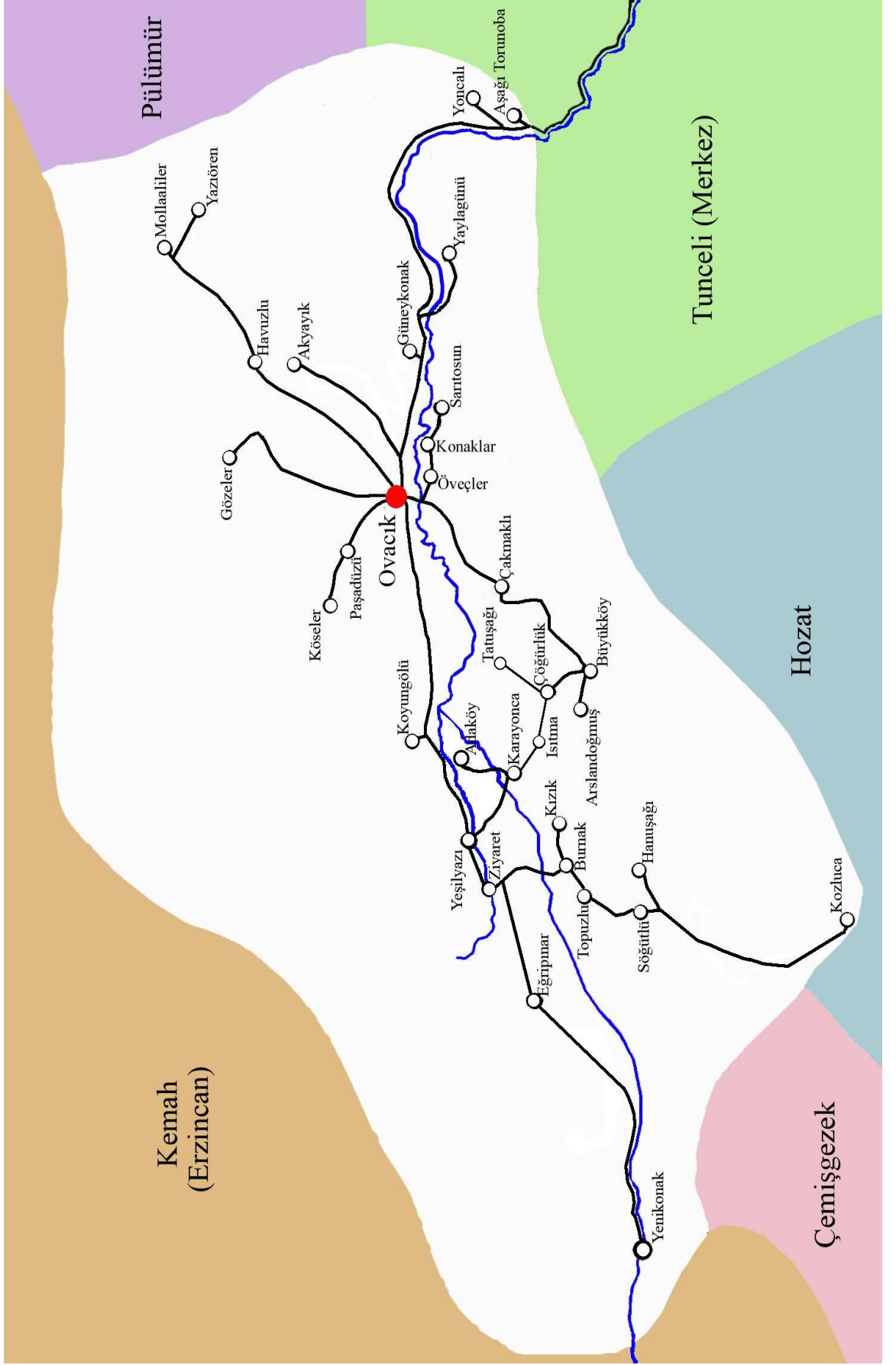
Geleneksel halk ilacı olarak kullanılan bitkilerin yöresel adları, araştırma yöremizde kendi yaptığımız derlemelere göre belirtilmiştir.

Yörede kültürü yapılan bitkiler, adının başına (*) konularak işaretlenmiştir.

Araştırmalarımızın yürütüldüğü Ovacık, Flora of Turkey'deki (14) kareleme sistemine göre "B7" karesinde bulunmaktadır ve bu nedenle toplanan bütün örnekler bu karede yer almaktadır.

Bitkilerin yöresel kullanışları ile ilgili bölümlerde bilginin derlendiği yerleşim merkezi / merkezleri parantez içinde belirtilmiştir.

Araştırma yöresinde bitkilerin tek başına veya karışım (iki veya üç bitkiden oluşmuş) halinde kullanıldığına rastlanmış olup karışım halinde kullanılanlar ayrıca çalışmamızın bulgular bölümünün sonunda topluca sunulmuştur. Tek başına kullanılan bitkiler, ayrıca karışım halinde de kullanılıyorsa bu durum, o bitkilerin kullanılışı ile ilgili bilgilerin en sonunda belirtilmiştir.

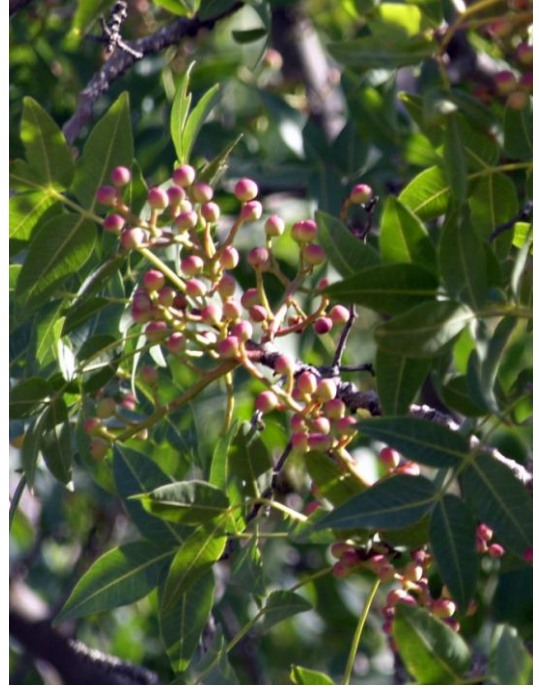
Şekil 1. Ovacık haritası

6. BULGULAR

Araştırma yöresinde geleneksel halk ilacı olarak kullanıldığını saptadığımız bitkilerin tümü Spermatophyta Bölümü'ünde, Angiospermae Alt Bölümü kapsamındaki familyalarda yer alır. Yörede geleneksel halk ilacı olarak saptadığımız bu bitkilerin ait olduğu familyalar, cinsler ve türler kendi aralarında alfabetik olarak sunulmuşlardır.

6.1. *Pistacia atlantica* Desf.

7m'ye kadar boyda, sık dallanmış, tepede az çok yuvarlak taç oluşturan, yaprak döken ağaçlar. Yapraklar imparipennat; folioller 2-5 çift, ovat oblong veya lanseolat, 2.5-8 x 0.8-2.2 cm boyutlarında, obtus, mukronat değil, üstte koyu yeşil, altta daha soluk renkli, siliat kenar dışında çıplak; yaprak ana eksenini boyunca darca kanatlı. Meyve bileşik salkım halinde, uzunluğu genişliği kadar veya daha uzun, 5-8 x 5-6 mm boyutlarında (Fl. of Tur. 2: 546).

R.6. *Pistacia atlantica*

Yöresel Adı : Kizvan, Nervend

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Adana, Amasya, Antalya, Aydın, Çankırı, Denizli, İstanbul, İzmir, Kayseri, (Tunceli), Zonguldak.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Güneykonak Köyü, 15.VII.2007, A. Doğan, MARE 11077.

Yöresel Kullanılışı :

a) Akması (gövde yaralarından akan), haricen yara tedavisinde kullanılır (Güneykonak, Karayonca, Yeşilyazı, Ovacık).

b) Akması (gövde yaralarından akan), haricen ayak nasırlarının yok edilmesinde kullanılır (Güneykonak).

c) Meyveleri doğrudan çiğnenerek ağız yaralarının ve kanamalı diş eti hastalıklarının tedavisinde kullanılır (Yeşilyazı).

KARIŞIM 1: Akması (gövde yaralarından akan), *Scorzonera tomentosa* kökünden elde edilen süt ile karıştırılarak, haricen yara tedavisinde kullanılır (Güneykonak).

KARIŞIM 2: Akması (gövde yaralarından akan), *Tchihatchewia isatidea* ve *Hesperis schischkinii* kökleri, ile karıştırılarak, haricen yara tedavisinde kullanılır (Aşağı Torunoba, Saritosun).

6.2. *Vincetoxicum canescens* (Willd.) Decne. subsp. *canescens*

Gövde 70 cm' ye kadar boyda, az çok yatık yükselici veya dik, gri tomentoz. Yapraklar 6(-8) x 4(-6) cm kadar boyutlarda, ovat, akut, sapsız veya çok kısa saplı, özellikle gövdenin üst kısmındakilerinin her iki yüzü gri tomentoz. Çiçek kurulları 5-12 çiçekli, yoğun, sapsız. Çiçekler yaklaşık 8 mm çapında, hemen hemen sapsız veya 5 mm' ye kadar saplı. Kaliks lopları ovat lanseolat, dış kısmında az çok tüylü. Korolla lopları sarı, üçgenimsi oblong, iç kısımda beyaz hirsut. Folikül ovoid, 7 x 1.5(-2) cm' ye kadar boyutlarda, tepeye doğru sivrilmiş, gri puberulent (Fl. of Tur. 6: 168).

Yöresel Adı : Zehir otu

Türkiye'de Kayıtlı Olduğu İller : Adana, Ankara, Çankırı, Elazığ, Gaziantep, Gümüşhane, İzmir, Kastamonu, Kayseri, Konya, Manisa, Muğla, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yenikonak Köyü yakını, 13.V.2007, A. Doğan, MARE 10770.

Yöresel Kullanılışı :

a) Taze meyveleri ve yaprakları ezilip ayak parmaklarının arasına konularak mantar hastalığının tedavisinde kullanılır (Söğütlü).

6.3. *Heliotropium circinatum* Griseb.

50 cm' ye kadar boyda, grimsi veya beyazımsı tomentoz bir yıllık otsu bitki. Gövde dik dallanmış. Yapraklar 10-25(-50) mm, ovat, obtus, nadiren az çok akut. Çiçek kurulu 1-2 adet, gevşek, uzamış. Kaliks sapsız, 3-3.5 mm, düşücü. Korolla 6-8 mm, huni şeklinde, ikincil loplar subulat-ipliksi, birincil loplardan biraz daha kısa, içe doğru kıvrılmış. Anterler korolla tüpünün tabana yakın kısmından bağlı, tepeleri çengelli, stigma hemen hemen sapsız, disk benzeri bir tabandan çıkmış silindirik subulat. Merikarplar çıplak, düz (Fl. of Tur. 6:250).

R.7. *Heliotropium circinatum*

Yöresel Adı : Bostan otu

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Adana, Bitlis, Elazığ, İçel, Mardin, Niğde, Şanlıurfa, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Güneykonak Köyü, 19.VII.2007, A. Doğan, MARE 11091.

Yöresel Kullanılışı :

a) Çiçekli dallarından hazırlanan infuzyon dahilen karaciğer kanserinin tedavisinde kullanılır (Güneykonak, Konaklar).

6.4. *Sambucus nigra* Miller

4-10 m'ye kadar boyda, kötü kokulu çalılar veya ağaçlar. Folioller ovat-lanseolattan ovat-eliptiğe kadar değişen şekillerde, (1-)2-3(-4) çift, 3-12 x 3-6 cm boyutlarında, serrat, alt yüzeyindeki damarlar seyrek tüylü, diğer kısımlar çıplak; stipulalar yok veya subulat, yaklaşık 4 mm. Çiçek kurulu çoğunlukla 5 primer ışnlı, tepesi düz, 10-20 cm çapında. Çiçekler krem renkli, yaklaşık 5 mm; anterler krem renkli. Drupa küresel 6-8 mm, siyahımsı-mor (Fl. of Tur. 4: 542).

R.8. *Sambucus nigra*

Yöresel Adı : Patpatik

Türkiye'de Kayıtlı Olduğu İller : Artvin, Aydın, Bolu, Elazığ, Erzincan, Giresun, İstanbul, İzmir, Kırklareli, Ordu, Rize, Sinop, Tunceli, Van.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Güneykonak Köyü, 22.V.2008, A. Doğan, MARE 11365.

Yöresel Kullanılışı :

a) Çiçeklerinden hazırlanan infüzyon, dahilen nefes darlığı ve astım tedavisinde kullanılır (Güneykonak).

b) Çiçeklerinden hazırlanan dekoksasyonun buharı, inhalasyon yoluyla, astım tedavisinde kullanılır (Güneykonak).

6.5. *Achillea biebersteinii* Afan.

10-100 cm uzunluğunda çok yıllık otsu bitkiler. Gövdeler yuvarlak, boyuna çizgili, seyrek veya az çok sıkça pilloz. Yapraklar sıkça veya seyrek pilloz, 2-3 pennatispekt, gövdede yaprakları tabandakilere benzer, ortadaki gövde yaprakları linear veya linear-lanseolat, 2.5-12 x 0.5-2.5 cm boyutlarında, yaprak eksenini tam, 0.5-1 mm genişliğinde, primer segmentler çok sayıda, uç parçaları kılsıdan lineara kadar değişen şekillerde, akut veya akuminat, 1-4(-6) x 0.2-1 mm boyutlarında. Kapitulumlar 30-200 veya daha fazla, korimbuslar 2-10 cm genişliğinde, pedunkullar 0.5-4 mm. İnvolukrum oblong veya genişçe ovoid, 3-4 x 2-3 mm boyutlarında. Brakteler ovat üçgenimsiden oblonga kadar değişen şekillerde, az çok obtus, soluk, pubesent; içtekiler zarımsı tepeli. Dilsî çiçekler 4-5 adet, altın sarısı renkte, 1-2 mm boyunda; tüpsü çiçekler 10-30 adet (Fl. of Tur 5: 250).

R.9. *Achillea biebersteinii*

Yöresel Adı : Arı çiçeği, Sarı çiçek

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Adana, Ağrı, Ankara, Bilecik, Burdur, Çankırı, Denizli, Elazığ, Gümüşhane, Hakkari, Kars, Kayseri, Konya, Mardin, Muş, Sivas, Şanlıurfa, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Adaköy, 20.VII.2007, A. Doğan, MARE 11094.

Yöresel Kullanılışı :

a) Kapitulumlarından hazırlanılan infüzyon dahilen mide ağrısının giderilmesinde kullanılır (Adaköy).

b) Kurutulmuş kapitulumlarından hazırlanılan infüzyon gaz sancısının giderilmesinde kullanılır (Yeşilyazı).

KARIŞIM 3: Kurutulduktan sonra öğütölen kapitulumları, *Scorzonera tomentosa* köklerinden elde edilen süt ile karıştırıldıktan sonra bir bezle sarılarak, yara tedavisinde kullanılır (Güneykonak).

6.6. *Centaurea hyalolepis* Boiss.

20-80(-100) cm boyunda, tabandan itibaren dallanma gösteren bir veya çok yıllık otsu bitkiler. Yapraklar seyrekçe tüylü, alttaki yapraklar saplı, pennatifit veya pennatipartit; ortadakiler alt yapraklara benzer, fakat sapsız ve daha az sayıda yan segmentli; üstteki yapraklar çoğunlukla parçalı değil, dentat. İnvolukrum ovoid veya kupa şeklinde; brakteler geniş zarımsı kenarlı, her iki kenarın üzeri dikenli, tabanda dikencikler yok veya kısa dikencikli (1.5 mm). Çiçekler sarı renkte. Akenler 2.5-3 mm; papus 2.5-3 mm (Fl. of Tur 5: 545).

Yöresel Adı : Belhok, Sarı diken

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Mardin, Şanlıurfa, (Tunceli).

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Karayonca Köyü, 15.V.2007, A. Doğan, MARE 10790.

Yöresel Kullanışı :

a) Çiçekli kısımları küçük parçalara ayrıldıktan sonra balla karıştırılıp, dahilen, kuvvet verici ve bağışıklık sistemi kuvvetlendirici olarak kullanılır (Karayonca).

6.7. *Centaurea solstitialis* L. subsp. *solstitialis*

15-60 cm uzunluğunda, yatık tomentoz, bir yıllık bitkiler. Taban ve alttaki yapraklar lirattan pennatipartite kadar değişen şekillerde, 3-4 çift yan segmentli, orta ve üst yapraklar lanseolat veya linear lanseolat, loplu, dişli veya tam, tabanda dekurvent. İnvolukrum (11-)13-16 x (6-)8-12(-15) mm boyutlarında, tomentoz. Apendiks yayık, saman renkli, çoğunlukla 15mm'den uzun dikenli, dikenler tabanın her iki yanında 2-3 küçük dikencikli (2-4mm). Çiçekler sarı, kenardakiler ışınsal değil. Akenler 2-3 mm, dimorfik; kenardakiler soluk, siyahımsı, papussuz; merkezdekiler parlak, grimsiden kahverengiye kadar değişen renklerde, beyaz papuslu, 3-4(-5) mm (Fl of Tur 5: 542).

Yöresel Adı : Belhok, Zerık

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Adana, Afyon, Amasya, Ankara, Antalya, Balıkesir, Bitlis, Bolu, Erzurum, Gümüşhane, Hakkari, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kırklareli, Konya, Mardin, Muş, Sivas, Tunceli, Zonguldak.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Karayonca Köyü, 12.V.2007, A. Doğan, MARE 10762.

Yöresel Kullanılışı :

a) Toprak üstü kısımlarından elde edilen dekoksiyon, dahilen, sıtma tedavisinde kullanılır (Karayonca).

***6.8. *Helianthus tuberosus* L.**

Rizomlu çok yıllık otsu bitkiler. Gövde 1-2,8 m uzunluğunda, çoğunlukla üst kısmında dallanmış. Yapraklar ovattan oblong-lanseolata kadar değişen şekillerde, 10-30 x 7-20 cm boyutlarında. Kapitulum birkaç adet veya çok sayıda; reseptakulum 2,5 cm den daha az genişlikte, korolla sarı, pubesent (Fl. of Tur 5: 44).

Yöresel Adı : Yer elması

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Güneykonak Köyü, 14.V.2007, A. Doğan, MARE 10787.

Yöresel Kullanılışı :

a) Yumruları şeker hastalığının tedavisinde (kan şekerini düşürücü) çiğ olarak yenir (Güneykonak).

6.9. *Inula oculus-christi* L.

Rizomlu, az çok dik, çok yıllık otlar. Gövde 15-50 cm boyunda, yalnız tepede dallanmış, ince villoz veya yünümsü tüylü. Alt yapraklar oblanseolat, 7-15 x 1-3 cm boyutlarında, tebesi akut, tabanda daralmış ve bazen saplı (sap dahil 7 cm' ye kadar boyda) kenarlar tam veya küçük dişli, az çok yoğun pubesent veya her iki yüzeyi hemen hemen yatık yumuşak tüylü; üst yapraklar ovat, 3-10 x 1-2 cm boyutlarında, sapsız, yarı amplexikaul, tabanda kordat ve kulakçıklı, bazen kısa dekurent. Kapitulümler ışınsal, (1-)3-5(-12) gevşek korimboslar halinde. İnvolukrum 1.5-2.5 cm genişliğinde; brakteler 4-5 sıralı; az çok dik veya yatık; dıştakiler eliptik veya oblanseolat, 4-8 x 1.5-2 mm boyutlarında, alt kısmı kalınlaşmış, üst kısmı otsu, yatık yumuşak tüylü, içtekiler linear lanseolat, 8-10 x 1 mm boyutlarında, sertçe zarımsı, siliat. Işınsal çiçekler çok sayıda, ligula 7-15 mm, çoğunlukla tabanda seyrek villoz. Disk çiçekleri 5.5-7.5 mm. Akenler linear, 10 çıkıntılı, 1.5-2 mm, kısa pubesent. Papus beyazımsı, 6-7.5 mm, tüyler yaklaşık 20-25 adet, skabroz, hafifçe tabandan birleşik (Fl. of Tur 5: 64).

Yöresel Adı : Yol otu

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Ağrı, Amasya, Ankara, Antalya, Bolu, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkari, Isparta, İçel, İzmir, Kars, Kastamonu, Kayseri, Konya, Malatya, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Hanuşağı Köyü, 20.VII.2007, A. Doğan, MARE 11096.

Yöresel Kullanılışı :

a) Çiçekli kısımlarından hazırlanılan dekoksion, dahilen, böbrek taşlarını düşürmek amacıyla kullanılır (Hanuşağı).

b) Çiçekli kısımlarından hazırlanılan dekoksion, dahilen idrar yolları hastalıklarının tedavisinde kullanılır (Hanuşağı).

6.10. *Scorzonera tomentosa* L.

Sert, dik gövdeli çok yıllık, az çok tomentoz, 19-40 cm boyunda bitkiler; kökler kalın, silindirik. Taban ve alt gövde yaprakları tam, lamina 6-12 x 1-5 cm boyutlarında, lanseolattan ovata kadar değişen şekillerde, genişliğinin 2-6 katı uzunluğunda, dağınık villoz-tomentoz veya yoğun kanasent-pannoz, kenarlar çoğunlukla az çok kıkırdağımsı, bazen undulat; petioller 0-5 cm boyunda. Üst gövde yaprakları çoğunlukla alttakilerden daha geniş, hemen hemen sapsız. Kapitula her gövdede 4-10 (veya daha çok) sayıda, 20-55 mm. Dıştaki brakteler 17-19 mm, aristat lanseolat, yünümsü tüylü; içtekiler 16-21 mm, villoz. Çiçekler sarı. Akenler yaklaşık 10 x 1 mm boyutlarında, çıplak, çıkıntılar akut, yüzeyi düz veya tuberküllü; papuslar sarı veya kahverengimsi, tüyler tabana kadar barbellat, nadiren plumoz (Fl. of Tur 5: 655).

Yöresel Adı : Arvent, Yara sakızı

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Ankara, Artvin, Çankırı, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Kastamonu, Kars, Konya, Malatya, Sivas, Tunceli, Uşak.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Güneykonak Köyü, 16.V.2007, A. Doğan, MARE 10804.

Yöresel Kullanılışı :

a) Kökünden elde edilen süt, tereyağı ve mum ile karıştırılarak, haricen yara tedavisinde kullanılır (Güneykonak, Yeşilyazı, Eğripınar).

KARIŞIM 1: Kökünden elde edilen süt, *Pistacia atlantica* akması (gövde yaralarından akan) ile karıştırılarak, yara tedavisinde kullanılır (Güneykonak).

KARIŞIM 3: Köklerinden elde edilen süt, kurutulmuş ve öğütülmüş *Achillea biebersteinii* kapitulumları ile karıştırılarak, yara tedavisinde kullanılır (Güneykonak).

6.11. *Senecio vernalis* Waldst. et. Kit.

Dik bir yıllık otsu bitkiler. Gövde (4-)10-40(-70) cm uzunluğunda. Gövde ve yapraklar çoğunlukla araknoid, sonradan çıplaklaşır. Taban yaprakları saplı, ovattan oblonga kadar değişen şekillerde, çoğunlukla pennatifit, loplar çoğunlukla dentattan pennatifit lopluya kadar değişen şekillerde; orta ve üst gövde yaprakları tabandakilere benzer ancak amplexikaul. Kapitumlar ışınsal, 1.5-2.5 cm genişliğinde, gevşek bir korimbus halinde. İnvolukrum az çok kupa şeklinde; brakteler 3-8 mm, lanseolat, çıplak, genelde siyah tepeli. Kalikular brakteler 1.5-2.5 mm boyunda, linear, çoğunlukla siyah. Ligulalar 5-9(-13) adet, sarı, 5-10(-12) mm. Akenler 1.5-3 mm, basık tüylü. Papuslar 4-7 mm, beyaz (Fl. of Tur 5: 166).

Yöresel Adı :-

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Ankara, Antalya, Artvin, Aydın, Bitlis, Bolu, Çorum, Elazığ, Eskişehir, Erzurum, Gümüşhane, Hatay, İçel, İstanbul, İzmir, Kastamonu, Kocaeli, Malatya, Manisa, Samsun, Tunceli, Yozgat.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Ziyaret Köyü, 17.V.2007, A. Doğan, MARE 10825.

Yöresel Kullanılışı :

a) Çiçekli kısımlarından hazırlanan infüzyon, dahilen gaz sancısının giderilmesinde kullanılır (Ziyaret).

6.12. *Tragopogon longirostis* Bisch. var. *longirostris*

10-80 cm boyunda seyrek yünüksü tüylü veya çıplak, iki yıllık otsu bitki. Gövdeler az dallanmış veya dallanmamış. Yapraklar linear. Pedunkuller kaputulanun alt kısmında şişkin. Brakteler (5-)6-8 adet, lanseolat, çiçeklerden daha uzun, çiçek zamanında 2.5-4 cm, meyve zamanında 4-8 cm. Çiçekler soluk leylak renkli veya koyu menekşe renkli. Akenler deve tüyü rengine, 18-45 mm, 10 uzunlamasına sıra halinde, kısa, birbirinden ayrı pullu, gaga kısmı aken uzunluğunun 1.1-2.2 katı kadar, tepede klavat. Papus 20-35 mm, soluk grimsi kahverengi. Annulus seyrek tüylü (Fl. Of Tur 5 :663).

R.9. *Tragopogon longirostis* var. *longirostris*

Yöresel Adı : Sıpling, Yemlik

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Afyon, Ankara, Antalya, Kayseri, Konya, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Aşağı Torunoba Köyü yakını, 23.V.2008, A. Doğan, MARE 11343.

Yöresel Kullanılışı :

a) Kökünden elde edilen süt, haricen yara tedavisinde kullanılır (Aşağı Torunoba).

6.13. *Xeranthemum annuum* L.

Gövdesi 5-60 cm boyunda bir yıllık otsu bitki. Yapraklar 5-50 x 1-8 mm boyutlarında. Kapitula yarı küremsi ovoid, 5-15 mm genişliğinde(ışınal iç brakteler hariç). İnvolutrum çıplak; dıştaki brakteler ovat mukronat, basık, tek tipte zarımsı şeffaf veya saman renginde veya kırmızımsı kahverengi ince orta çizgili, içtekiler yaklaşık diskin iki katı uzunlukta, linear eliptik, ışınal, beyaz veya parlak pembe veya mor, kalıcı. Papus pulları 5 adet, akenlerden kısa veya hafifçe uzun (Fl. of Tur 5: 604).

R.10. *Xeranthemum annuum* (kurumaya bırakılmış halde)

Yöresel Adı : Avlek, Süpürge otu

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Ankara, Antalya, Bursa, Burdur, Edirne, Gümüşhane, Kars, Kastamonu, Malatya, Mardin, Muş, Nevşehir, Sakarya, Uşak, Tunceli, Van, Zonguldak.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Aşağı Torunoba Köyü, 14.VII.2007, A. Doğan, MARE 11073.

Yöresel Kullanılışı :

a) Yaprakları tütünle karıştırılıp sigara halinde içilerek diş ağrısının giderilmesinde kullanılır (Aşağı Torunoba).

6.14. *Convolvulus galaticus* Rostan ex Choisy

Yatık, sürünücü gövdeli, yoğun parlak kısa tüylü, çok yıllık otsu bitkiler. Yapraklar saplı, genişçe ovat, obtus veya akut, tabanda kordat, kenarı undulat, genişçe krenat veya dentat. Çiçekler yaprak koltuğunda, tek veya 2-4 çiçekli simoz halinde. Dıştaki sepaller ovat, apikulat, yoğun tomentoz. Korolla pembeden açık mora kadar değişen renklerde, 25-35 mm. Ovaryum çoğunlukla tepede tüylü (Fl. of Tur 6: 215).

Yöresel Adı : Sarmaşık

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Amasya, Ankara, Bolu, Burdur, Denizli, Elazığ, Eskişehir, Gaziantep, Kayseri, Konya, Kütahya, Malatya, Mardin, Niğde, Şanlıurfa, (Tunceli), Van, Zonguldak, (Endemik).

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yaylagünü Köyü, 13.V.2007, A. Doğan, MARE 10777.

Yöresel Kullanılışı :

a) Çiçeklerinden hazırlanılan infüzyon gargara halinde diş ağrısının giderilmesinde kullanılır (Yaylagünü).

6.15. *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik.

Bir yıllık veya iki yıllık, 4-50 cm boyunda otsu bitkiler. Taban yaprakları rozet şeklinde, lirat, pennatifit veya tam, lamina tabanda sap şeklinde daralmış. Üst yapraklar akut kulakçıklı ve gövdeyi sarmış. Petaller 2-2.5 x 0.5-1 mm boyutlarında, belirgin olmayan bir şekilde tırnaklı ve laminalı. Meyveli pediseller 5-12 mm, yayık yükselici. Meyve (3-)7-9 x 2.5-6 mm boyutlarında; septum 5-7 x 1-1.5 mm boyutlarında; kanatları yok. Tohumlar çok sayıda (30 kadar), çoğunlukla musilajlı (Fl. of Tur 1:343).

Yöresel Adı : -

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Adana, Amasya, Antalya, Artvin, Aydın, Bitlis, İstanbul, Konya, Malatya, Niğde, Samsun, Tunceli, Zonguldak.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yenikonak Köyü yakını, 17.V.2007, A. Doğan, MARE 10828.

Yöresel Kullanılışı :

a) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksiyon, dahilen, şeker hastalığının tedavisinde (kan şekerinin düşürülmesinde) kullanılır (Yenikonak).

6.16. *Cardamine uliginosa* Bieb.

Çok yıllık otsu bitkiler. Rizom uzun. Gövde dik, yapraklı. Yapraklar 4-9 çift yaprakçıklardan oluşmuş, uçtaki yaprakçık yandakilerle az çok eşit büyüklükte (nadiren taban yapraklarında uçtaki yaprakçık yandaki yaprakçıklardan biraz daha büyük), az çok mavimsi yeşil renkte. Petaller beyaz veya nadiren krem renkli veya sarımsı, bazen morumsu tırnaklı, yaklaşık 8 mm boyunda. Silikuva dik durumlu (Fl. of Tur. 1: 442).

R. 12. *Cardamine uliginosa*

Yöresel Adı : Munzur otu (Bitki adını Munzur Irmağının kaynağından alır.)

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Bingöl, Bitlis, Bursa, Erzincan, Erzurum, Giresun, İstanbul, Kahramanmaraş, Kastamonu, Kars, Kayseri, Konya, Sivas, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Ziyaret Köyü, 17.V.2007, A. Doğan, MARE 10833.

Yöresel Kullanılışı :

a) Bitkiden hazırlanan infüzyon, dahilen, böbrek taşının düşürülmesinde kullanılır (Ziyaret).

6.17. *Isatis tinctoria* L. subsp. *tomentella* (Boiss.) Davis

İki yıllık veya çok yıllık otsu bitkiler. Gövde 40-90 cm boyunda, çıplak veya hirsut , hemen hemen silindirik, 40 dereceden daha fazla açıyla bağlanmış dallı, gevşekçe panikulat. Yapraklar hirsut., pubesent veya çıplak, ince; taban yaprakların kenarları düz veya hafifçe dentat; ortadaki gövde yaprakları vertikal, üçgenimsi lanseolat kulakçıklı, oblong veya oblong lanseolat. Çiçekler 3-4 mm boyunda, sepaller çıplak. Meyve 12-15 x 2.5-4 mm boyutlarında, tabana doğru daralmış, tepede yuvarlak veya emarginat, çoğunlukla her tarafı puberulent tomentoz, kanatlar kalın, orta kısmın kalınlığı kadar veya daha dar (nadiren daha geniş), orta damar ince (Fl of Tur. 1:301).

R.13. *Isatis tinctoria* subsp. *tomentella*

Yöresel Adı : -

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Adana, Antalya, Bingöl, Bitlis, Hakkari, Manisa, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Munzur Vadisi, Yoncalı Köyü, 13.VII.2007, A. Doğan, MARE 11070.

Yöresel Kullanılışı :

a) Kurutulmuş çiçekleri toz haline getirildikten sonra tere yağı ile karıştırılarak, dahilen, yara tedavisinde kullanılır (Aşağı Torunoba, Yoncalı).

6.18. *Hesperis schischkinii* Tzvelev

İki yıllık otsu bitki. Gövde dik, 30 cm' ye kadar boyda. Tüylerin hepsi kısa, basit ve glandlı. Yapraklar serrat, darca ovat veya lanseolat. Sepaller sakkat, 7-8 mm boyunda, düşücü. Petaller kırmızımsı mor, 20-28 mm boyunda, tırnak kısmı belirgin olarak kaliksdan taşmış, lamina tırnağa doğru daralmış. Silikva dik, yuvarlak, hafifçe boğumlu, glandlı (Fl. of Tur. 1: 454).

R.14. *Hesperis schischkinii*

Yöresel Adı :-

Türkiye'de Kayıtlı Olduğu İller : Erzincan, Erzurum, Muş, (Tunceli), (Endemik).

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yenikonak Köyü, 16.V.2007, A. Doğan, MARE 10803.

Yöresel Kullanılışı :

KARIŞIM 2: *Hesperis schischkinii* ve *Tchihatchewia isatidea* kökleri ezilip, *Pistacia atlantica* akması ile karıştırılarak, haricen, yara tedavisinde kullanılır. (Aşağı Torunoba, Saritosun).

6.19. *Tchihatchewia isatidea* Boiss.

Çok yıllık veya iki yıllık otsu bitki. Gövdeler dik, yoğun, uzun basit, beyazımsı tüylü. Yapraklar darca eliptik, dentat, alttakiler saplı, üsttekiler sapsız. Sepaller 6-8 mm boyunda. Çiçekler hoş kokulu. Meyveler yassı, sarkık, açılmayan, genişçe kanatlı, gençken basit veya bifit sert tüylü, olgunlaştığında çıplak. Stilusun tepesi düz, az çok erken düşücü (Fl. of Tur 1:352).

R.15. *Tchihatchewia isatidea*

Yöresel Adı : -

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Erzincan, Erzurum, Giresun, Sivas, Tunceli, (Endemik).

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Munzur Vadisi, Tunceli Ovacık yolu kenarındaki yamaçlar, 15.V.2007, A. Doğan, MARE 10791.

Yöresel Kullanılışı :

KARIŞIM 2: *Tchihatchewia isatidea* ve *Hesperis schischkinii* kökleri ezilip, *Pistacia atlantica* akması ile karıştırılarak, haricen, yara tedavisinde kullanılır. (Aşağı Torunoba, Saritosun).

6.20. *Cephalaria speciosa* Boiss et Kotschy

Sert gövdeli, yıldız tüylerle kaplı çok yıllık otsu bitkiler. Gövde 1.5 m 'ye kadar uzunlukta. Taban yaprakları oblong lanseolat, tam veya krenat-serrat; gövde yaprakları küçük yan segmentli lirata. Kapitulumlar 3-4.5 cm çapında, çiçekler krem renkli veya soluk sarı. İnvolukrum brakteleri ovattan üçgenimsi lanseolata kadar değişen şekillerde, reseptakum brakteleri darca üçgenimsi lanseolat, akuminat; her ikisinde pubesent ve basık pilloz, siliat, saman renkli, involüsel 7-10 mm uzunluğunda, piloz, tepede 4 uzun 4 kısa dişli. Kaliks kadeh şeklinde ve siliat setalı (Fl. of Tur. 4: 590).

R.16. *Cephalaria speciosa***Yöresel Adı :-**

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Erzincan, Muş, Tunceli, (Endemik).

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Güneykonak Köyü, 13.VII.2007, A. Doğan, MARE 11063.

Yöresel Kullanılışı :

a) Çiçekli toprak üstü kısımlarından hazırlanılan dekoksiyon, akşamları yatmadan önce yarım kahve fincanı içilerek, kanser (karaciğer) tedavisinde kullanılır (Güneykonak).

b) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanılan dekoksiyon, sabahları aç karnına içilerek sedef hastalığının tedavisinde kullanılır (Güneykonak).

6.21. *Dipsacus laciniatus* L.

Sert yapılı, 2 m' ye kadar uzunlukta, dikenli gövdeli iki yıllık bitkiler. Gövde yaprakları tabanda birleşik, derince loplu veya pennatifit, yaprakların alt yüzeyi ve kenarları dikenli. Kapitulumlar ovoidden silindiriğe kadar değişen şekillerde, 4-6(-7) x 3-4 cm boyutlarında. İnvolukrum brakteleri birbirine eşit değil, 3-6(-9) cm, lanseolat, yayık veya yükselici, nadiren kapitulumları aşmış. Reseptakulum brakteleri uzun, tepede uzun dikenli, çiçekleri aşmış, kapitulumun tepesindekiler çoğunlukla diğerlerinden çok daha uzun ve bir küme oluşturmuşlar. Çiçekler beyaz veya soluk pembe (Fl. of Tur. 4: 583).

Yöresel Adı : -

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Ankara, Bilecik, Çorum, Edirne, Erzurum, Denizli, Gümüşhane, Isparta, İçel, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Kastamonu, Tunceli, Van.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yeşilyazı Köyü, 14.VII.2007, MARE 11075.

Yöresel Kullanılışı :

a) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanılan dekoksiyon, sabahları aç karnına içilerek, kanser tedavisinde kullanılır (Yeşilyazı).

6.22. *Euphorbia falcata* L. subsp. *falcata* var. *falcata*

Çıplak, hemen hemen çıplak veya puberuloz, 30 cm' ye kadar boyda bir yıllık otsu bitki. Gövdeler basit veya tabandan çok dallanmış. Gövde yaprakları linear-oblanseolattan spatulata kadar değişen şekillerde, 5-30 x 1-7 mm boyutlarında, tepesi aristattan emarginata kadar değişen şekillerde, az çok tam. Işın yaprakları oblanseolattan ovat-rombiğe kadar değişen şekilde. İkincil ışın yaprakları genişliğinden daha uzun veya genişliği kadar boyda, eliptik veya ovat, yeşil, 1-1,5 mm mukrolu. Işın dalları 3-5 adet; yaprak koltuklarındaki ışınlar 0-10(-15) adet. Glandlar kısa veya orta boyutta boynuzlu, nadiren boynuzsuz. Meyve elipsoid, hafifçe üç oluklu, üçgen piramit şekilli, 1.5-2 mm çapında, yüzeyi düz. Tohumlar hafifçe basık, ovoid veya elipsoid, belirgin olmayan şekilde dört köşeli, düz veya krenulat, 1.4-2 mm, her yüzde 5-7 adet derin oluklu, genç iken sarımsı kahverengi olgunlukta soluk veya koyu gri. Karunkula belirgin, terminal, konik, beyaz, olgunlaştığında erken düşücü (Fl. of Tur. 7: 607).

Yöresel Adı : Sütleğen, Yılan otu

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Adana, Ankara, Antalya, Bolu, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Gümüşhane, İstanbul, İzmir, Malatya, Muğla, Kastamonu, Kırşehir, Konya, Kütahya, Sivas, Şanlıurfa, Tunceli, Van.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yeşilyazı Köyü, 14.V.2007, A. Doğan, MARE 10784.

Yöresel Kullanılışı :

- a) Bitkinin sütü, haricen, egzama tedavisinde kullanılır (Yeşilyazı).
- b) Bitkinin sütü, haricen, ayak ve elde meydana gelen mantar hastalığı tedavisinde kullanılır (Yeşilyazı).

6.23. *Euphorbia macroclada* Boiss.

70 cm' ye kadar uzunlukta çok sayıda basit gövdeli küçük purinoz-papilloz, mavimsi yeşil, çok yıllık otsu bitki. Gövde yaprakları eliptik-lanseolat veya oblanseolat. (2-)3-8.5 x 0.5-1.8 cm boyutlarında, akut veya hemen hemen akut, tam, çoğunlukla belirgin palmat damarlı. Işın yaprakları eliptik ovattan genişçe ovata kadar değişen şekillerde. İkincil ışın yaprakları rombik-ovattan genişçe ovata kadar değişen şekillerde veya reniform, 0.7-2 x 1-2.5 cm boyutlarında, obtus, mukronat, yuvarlak, trunkat veya hafifçe kordat, sarımsı. Işınlar 5-9 adet; yaprak koltuğundaki ışınlar 1-11 adet. Glandlar çoğunlukla 2 boynuzlu, boynuzlar çoğu zaman loplu veya çok parçalı. Siyatiyal loplar bift, yoğun pubesent. Meyve ovoid, konik veya konik ovoid, yuvarlak üç loplu, 4-5 mm çapında, purinoz-papilloz ve seyrek pilloz. Tohumlar küremsi, 3 mm boyunda, yüzeyi düz, soluk gri, karunkula koni biçimli (Fl. of Tur 7: 615).

R.17. *Euphorbia macroclada*

Yöresel Adı : Sütlege, Yılan otu

Türkiye'de Kayıtlı Olduğu İller : Adana, Afyon, Ağrı, Ankara, Çorum, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkari, Kayseri, Konya, Mardin, Niğde, Şanlıurfa, Tunceli, Yozgat.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Karayonca Köyü, 12.V.2007, A. Doğan, MARE 10761.

Yöresel Kullanılışı :

- a)** Bitkinin sütü, haricen, egzama tedavisinde kullanılır (Karayonca).
- b)** Bitkinin sütü, haricen, ayak ve elde oluşan mantar hastalığının tedavisinde kullanılır (Karayonca).

6.24. *Iris caucasica* Hoffm. subsp. *turcica* B.Mathew.R.18. *Iris caucasica* subsp. *turcica*

(8-)10-18 cm boyunda, çok yıllık otsu bitki. Soğan 1.5-2.5 cm çapında. Yapraklar (4-)5-7 adet, çiçek açma zamanında iyi gelişmiş, 5-15 cm boyunda, tabanda (0.5-)0.8-2 cm genişliğinde, lanseolat, falkat, üstte yeşil, altta belirgin şekilde grimsi yeşil renkte; kenarlar beyaz, düz, altta damarlar üzerinde düz. Gövde yapraklarla örtülü veya çiçek açma zamanında internodyumlar görülebilir halde, daha sonra daha belirgin. Brakte ve brakteoller az çok eşit, ventrikoz, yeşil, zarımsı, tepede akuminat veya uzun daralmış. Çiçekler 1-4 adet, yeşilimsi sarı, nadiren sarkık tepaller soluk kirli mavimsi gri ve üzerinde mavimsi lekeli, periant tüpü 3-4(-4.7) cm, sarkık dış tepaller (3-)3.5-4 cm, tırnak kısmı kanatlı, (1.1-)1.5-2.5 x 1-1.8 cm boyutlarında, lamina eliptik, (0.9-)1.1-2 x 1-1.6 cm boyutlarında, yuvarlak; ibik kısmı koyu sarı veya turuncu, krenulat; içteki tepaller yayık veya geri kıvrık, linear, oblanseolattan az çok üç lopluya kadar değişen şekillerde, 1.3-2.5 x 0.2-0.8 cm boyutlarında, stilus dalları 2.3-3.5 cm. Kapsüla yaklaşık 3 x 1 cm boyutlarında, elipsoid; tohumlar yaklaşık 3 mm (Fl. of Tur. 8:406).

Yöresel Adı : Sarı nevroz

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Ağrı, Ankara, Erzurum, Gümüşhane, Hakkari, Kars, Muş, Nevşehir, Sivas, (Tunceli), Yozgat.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yenikonak Köyü, 16.V.2007, A. Doğan, MARE 10820.

Yöresel Kullanılışı :

a) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon, soğuk algınlığının tedavisinde kullanılır (Eğripınar).

6.25. *Iris sari* Schott ex BakerR.19. *Iris sari*

10-30(-37) cm boyunda, çok yıllık otsu bitki. Rizom kalın, güçlü yapıda. Yapraklar 5-7 adet, hafifçe kıvrıktan belirgin falkata kadar değişen şekillerde, 0.3-0.9 cm genişliğinde. Brakte ve brakteoller (4-)5-9.5 cm. Periant tüpü 2-2.5(-3) cm. Dıştaki sarkık tepaller eliptik, obtus veya yuvarlak, (3.5-)5.5-8 x 2.8-4.5 cm boyutlarında, undulat ve serrat, krem rengi sarı veya yeşilimsi sarı zemin üzerine mor veya kahverengi, onun üzerinde kahverengi, kırmızımsı kahverengi veya kırmızımsı mor lekeli, damarlar kırmızımsı kahverengi, alt yarısında veya çok nadiren krem renkli, 1 cm genişliğinde sakallı, içteki tepaller obovat veya hemen hemen dairemsi, (4-)6-8.5 x (2.4)3.5-5.8 cm boyutlarında, krenat ve undulat, çoğunlukla dıştaki sarkık tepallerden daha koyu renkli, sarı veya krem renkli zemin üzerine damarlı, kırmızımsı veya mavimsi mor lekeli, stilus dalları (3.5-)4-5.5 x 1.3-2 cm boyutlarında, 1-1.5 x 1-1.2 cm boyutlarında dik krenat loplu. Kapsüla iğ şeklinde 5-6 x 1.5-2.3 mm boyutlarında (Fl. of Tur. 8:400).

Yöresel Adı : Bahar çiçeği

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Amasya, Çankırı, Elazığ, Erzurum, Gaziantep, Kayseri, Niğde, Sivas, (Tunceli) (Endemik)

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yenikonak Köyü yakını, 16.V.2007, A. Doğan, MARE 10805.

Yöresel Kullanılışı :

a) Çiçeklerinden hazırlanan infüzyon, dahilen soğuk algınlığının tedavisinde kullanılır (Eğripınar).

KARIŞIM 4: Rizomlarından, kurutulmuş *Mentha longifolia* subsp. *typhoides* var. *typhoides* yaprakları ile birlikte hazırlanan infüzyon, limon suyu ve bal katılıp, dahilen, mide ağrısının giderilmesinde ve soğuk algınlığının tedavisinde kullanılır (Ziyaret).

***6.26. *Juglans regia* L.**

Geniş, yuvarlak tepeli, 25-30 m'ye kadar boyda ağaçlar. Gövde 1.5(-2.5) m'ye kadar genişlikte, gümüşü gri, düz kabuklu. Yapraklar 22-35 cm, folioller 5-9(-11) adet, eliptikten obovata kadar değişen şekillerde veya oblong-ovat, akut veya akuminat, tam, altta damar koltuklarındaki tüyler dışında çıplak. Meyve az çok küresel, çıplak, yeşil, (4-)5(-6) cm çapında, endokarp ince veya kalın, hafifçe kırışık (Fl. of Tur. 7:694).

R.20. *Juglans regia*

Yöresel Adı : Ceviz, Güz

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yeşilyazı Köyü, 22.V.2008, A. Doğan, MARE 11344. Aşağı Torunoba Köyü yakını, 24.V.2008, A. Doğan, MARE 11351.

Yöresel Kullanılışı :

a) Bitkinin yaprakları vücuda sarılarak, eklem ağrılarının giderilmesinde kullanılır (Aşağı Torunoba, Ovacık, Ziyaret).

b) Bitkinin yaprakları vücuda sarılarak, mantar hastalığının ve egzamanın tedavisinde kullanılır (Aşağı Torunoba, Yeşilyazı).

6.27. *Melissa officinalis* L. subsp. *officinalis*

Çok yıllık otsu bitki. Gövdeler 28-95 cm boyunda, yoğun, çok kısa glandlı, pubesent, yayık uzun tüyleri yok. Yapraklar genişçe ovattan romboide kadar değişen şekillerde veya eliptik, 18-95 x 13-75 mm boyutlarında, yatık villoz, seyrek pubesent veya hemen hemen çıplak, akut veya obtus, tabanda kuneat, taban kısmı dışında kenarlar derince krenat. Çiçek taşıyan yapraklar gövde yapraklarına benzer, kenarları krenat-serrat. Vertisillastrumlar 4-12 çiçekli. Brakteoller yapraksı, darca veya genişçe ovat, 3-10 x 1,2-7 mm boyutlarında. Kaliks 6-10 mm, kısa glandlı ve uzun glandsız tüylü; üst dudak 2-3 dişli ortadaki diş çoğunlukla belirgin, genişçe triangular; alt dudağın dişleri darca üçgenimsi-lanseolat. Korolla soluk sarı, daha sonra beyazlaşır, bazen soluk morumsu, (8-)9-14 (-16) mm (Fl. of Tur 7: 262).

Yöresel Adı : Kolonya otu, Limon otu

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Amasya, Ankara, Bilecik, Bursa, İstanbul, Kütahya, Malatya, Samsun, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yeşilyazı Köyü, 12.V.2007, A. Doğan, MARE 10769.

Yöresel Kullanılışı :

a) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon, dahilen, nefes darlığı ve astım tedavisinde kullanılır (Yeşilyazı).

b) Taze yaprakları elde ovuşturularak ellerin güzel kokması ve mikroplardan arındırılması için kullanılır (Eğripınar).

6.28. *Mentha longifolia* (L.) Hudson

subsp. *typhoides* (Briq.) Harley var. *typhoides*

Keskin kokulu, tüylü, çok yıllık otsu bitki. Rizomlar pulsu yapraklı. Çiçekli gövdeler 40-120 cm boyunda. Yapraklar sapsız veya hemen hemen sapsız, çoğunlukla 50-20 mm'den daha küçük, oblong-eliptikten oblong-lanseolata kadar değişen şekillerde, laminanın en geniş kısmı ortanın üstünde, tepede az çok akut, taban kordat veya hemen hemen kordat, kenarları keskince serrat. Laminanın yüzeyi düz veya hafifçe kırışık, her iki yüz de aynı renkte, kısa veya uzun tüylü. Yapraktaki tüyler dallanmamış, kurduğunda alt yüzeydekiler sertleşmiş. Vertisillastrumlar çok sayıda, sık dizilişli, çoğunlukla çok dallanmış terminal bir spika oluşturur, dallar saplı; spika 10 mm' ye kadar çapta. Kaliks 1-3 m. Korolla leylak rengi veya beyaz. merikarplar kahverengi, ağımsı (Fl. of Tur. 7: 388).

Yöresel Adı : Punk

Türkiye'de Kayıtlı Olduğu İller : Ankara, Aydın, Bitlis, Çanakkale, Denizli, Gümüşhane, Kayseri, Kırklareli, Konya, Malatya, Mardin, Muş, Şanlıurfa, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yeşilyazı-Koyungölü Köyleri arası, 20.VII.2007, A. Doğan, MARE 11095.

Yöresel Kullanılışı :

a) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksionun buharı, inhalasyon yoluyla, astım tedavisinde nefes darlığına karşı kullanılır (Yeşilyazı).

b) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksion bal ile karıştırılarak, dahilen, karın ağrısının giderilmesinde kullanılır (Koyungölü).

KARIŞIM 4: Kurutulmuş yapraklarından, *Iris sari* rizomları ile birlikte hazırlanan infüzyon, limon suyu ve bal katılıp, dahilen, mide ağrısının giderilmesinde ve soğuk algınlığının tedavisinde kullanılır (Ziyaret Köyü).

6.29. *Origanum acutidens* (Hand.-mazz.) Ietswaart

50 cm' ye kadar boyda, az çok çıplak, yarı çalimsı bitki. Her gövde 10 çift dallı ve dallar 15 cm'ye kadar uzunlukta. Yapraklar hemen hemen sapsız, ovat, 5-30 x 4-24 mm boyutlarında, obtus, mavimsi yeşil. Spikulalar 10-35 x 10-30 mm boyutlarında. Brakteler hemen hemen dairemsi, obovat veya eliptik, 7-22 x 6-20 mm boyutlarında, akut veya obtus, sarımsı yeşil, nadiren hafifçe mor. Vertisillastrumlar 2-12 çiçekli. Kaliks 5-7.5 mm; üst dudak yaklaşık yarısına kadar üçgenimsi ovat veya üçgenimsi dişli; alt dudak az çok üst dudak uzunluğunda, darca üçgenimsi, az çok akuminat dişlerden oluşmuş. Korolla beyaz veya hafifçe pembe, 10-16 mm. Üst filamentler 2 mm' ye kadar boyda, alttakiler 10 mm' ye kadar boyda (Fl. of Tur. 7: 304).

R.21. *Origanum acutidens*

Yöresel Adı : Zemul

Türkiye'de Kayıtlı Olduğu İller : Bingöl, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkari, Kars, Malatya, Sivas, Tunceli, (Endemik).

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Aşağı Torunoba Köyü yakını, 14.V.2007, A. Doğan, MARE 10779. Munzur Vadisi, 14.V.2007, A. Doğan MARE 10788.

Yöresel Kullanılışı :

a) Çiçekli kısımlarından hazırlanan dekoksasyon, dahilen, karın ağrısının giderilmesinde kullanılır (Aşağı Torunoba).

b) Kurutulmuş çiçekli kısımları yemeklere katılarak iştah açıcı olarak kullanılır (Aşağı Torunoba, Güneykonak, Öveçler, Sarıtosun).

6.30. *Origanum vulgare* L. subsp. *gracile* (C. Koch) Ietswaart

100 cm'ye kadar uzunlukta çok yıllık otsu bitki. Gövdeler puberulent veya az çok çıplak. Dallar her gövde için 12 çifte kadar, 25 cm'ye kadar uzunlukta. Yapraklar saplı veya hemen hemen sapsız, ovat, eliptik veya yuvarlakça, 6-40 x 5-30 mm boyutlarında, akut veya obtus, çoğunlukla belirgin noktacık şeklinde glandlı, az çok mavimsi yeşil, az çok çıplak veya hafifçe puberulent. Çiçek kurulu çoğunlukla gevşek, çoğunlukla ince yapılı. Spikulalar 3-30 x 2-8 mm boyutlarında. Brakteler obovat veya eliptik, 2-10 x 1-7 mm boyutlarında az çok akut veya akuminat, hemen hemen çıplak veya hafifçe puberulent. Kaliks az çok çıplak veya hafifçe puberulent, 2-4 mm. Korolla mor, pembe veya beyaz, 3-10 mm (Fl. of Tur. 7: 310).

Yöresel Adı : Dağ kekiği, Kuş zemulu

Türkiye'de Kayıtlı Olduğu İller : Bitlis, Gümüşhane, Hakkari, Malatya, Sivas, Tunceli, Van.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yeşilyazı Köyü, 14.V.2007, A. Doğan, MARE 10780.

Yöresel Kullanılışı :

a) Yapraklarından hazırlanan infüzyon, dahilen, sarılık tedavisinde kullanılır (Yeşilyazı).

b) Çiçekli kısımlarından hazırlanan infüzyon, dahilen, soğuk algınlığının tedavisinde kullanılır (Yeşilyazı).

KARIŞIM 5: Bitkinin toprak üstü kısımlarından, *Salvia candidissima* subsp. *candidissima* yaprakları ile birlikte hazırlanan infüzyon, bal katılıp, dahilen, mide ağrısının giderilmesinde kullanılır (Yeşilyazı).

6.31. *Salvia candidissima* Vahl. subsp. *candidissima*

Çok yıllık otsu bitki. Gövdeler 30-60(-90) cm boyunda, dik, tepede dallanmış, alt kısımda pilloz veya yünümsü tüylü veya az miktarda sapsız glandlı, üst kısımda yoğun piloz veya glandlı papilloz. Yapraklar basit, ovat veya genişçe ovat, 5-10(-14) x 3-9 cm boyutlarında, çoğunlukla alt ve üst yüzü farklı renkte, ince veya kalın tüy örtülü, serrulat veya düzensiz dişli, kordat; petiol 3-11 cm. Çiçek kurulu panikulat, çoğunlukla sarımsı yeşil, vertisillastrumlar 2-6 çiçekli. Brakteler ovat akuminat, 4-10 x 3-6 mm boyutlarında. Pediseller 2-4 mm. Kaliks tüpsü, çan şeklinde, 12-15 mm, meyve zamanında 18 mm' ye kadar uzama gösterir, yoğun pillozdan glandlı papilloza kadar değişen tüy örtüsüne sahip; üst dudak birbirine yakınlaşmış üç mukronat dişli. Korolla beyaz, sarı dudaklı, 22-27 mm; tüp yaklaşık 12 mm, karın kısmı şişkin, iç kısımda pulsu; üst dudak belirgin falkat. Stamenlerin alttaki ucu verimsiz doku halinde. Merikarplar üçgenimsi yuvarlak, ovoid, yaklaşık 3 x 2.5 mm boyutlarında (Fl. of Tur. 7: 447).

Yöresel Adı : Glabor

Türkiye'de Kayıtlı Olduğu İller : Adıyaman, Bitlis, Çankırı, Erzincan, Gümüşhane, Hakkari, Kahramanmaraş, Kastamonu, Kayseri, Mardin, Niğde, Sivas, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yeşilyazı Köyü, 13.VII.2007, A. Doğan, MARE 11068.

Yöresel Kullanılışı :

a) Taze yapraklarından hazırlanan infüzyon, dahilen soğuk algınlığı ve grip tedavisinde kullanılır (Yeşilyazı).

KARIŞIM 5: Yapraklarından, *Origanum vulgare* subsp.*gracile* toprak üstü kısımları ile birlikte hazırlanan infüzyon, bal katılıp, dahilen, mide ağrıların giderilmesinde kullanılır (Yeşilyazı).

6.32. *Salvia sclarea* L.

İki veya çok yıllık, otsu bitki. Gövdeler dik, az çok dört köşeli, 1 m' ye kadar boyda, üstte çok dallanmış, altta pubesentten hirsuta kadar değişen tüy örtüsüne sahip, üstte glandlı. Yapraklar basit, genişçe ovat veya ovat oblong, yaklaşık 8-14 x 5-10 cm boyutlarında, kordat, pubesent, kenarları krenat-düzensiz dişli; petiol 3-9 cm. Çiçek kurulu panikulat, çok çiçekli; vertisillastrumlar 2-6 çiçekli, seyrek. Brakteler büyük göze çarpıcı, pembeden açık maviye kadar değişen renklerde, zarımsı, ovat, akuminat, 15-35 x 10-25 mm boyutlarında. Pediseller 2-3 mm, dik-yayık. Kaliks ovat çan şeklinde, yaklaşık 10 mm, meyve zamanında 13 mm' ye kadar uzama gösterir, skabrit, sapsız glandlı; üst dudak üç dişli, mukronat. Korolla leylak renkli üst dudaklı ve 20-30 mm boyunda krem renkli alt dudaklı; tüp belirgin olarak karın şeklinde şişkin, pullu; üst dudak falkat. Stamenlerin alttaki ucu verimsiz doku halinde. Merikarplar üçgenimsi yuvarlak, 3 x 2 mm boyutlarında (Fl. of Tur. 7: 438).

Yöresel Adı : Dağ çayı

Türkiye'de Kayıtlı Olduğu İller : Antalya, Bolu, Eskişehir, Gaziantep, Hakkari, İstanbul, Kocaeli, Kütahya, Muğla, Samsun, Trabzon, Tunceli, Van.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Güneykonak Köyü, 14.V.2007, A. Doğan, MARE 10778.

Yöresel Kullanılışı :

a) Çiçekli kısımlarından hazırlanan infüzyon, dahilen, solunum yolları hastalıklarının tedavisinde kullanılır (Güneykonak).

b) Yapraklarından hazırlanan infüzyon, limon suyu ile karıştırılıp çorbalara katılarak, soğuk algınlığı, grip ve nezle tedavisinde kullanılır (Güneykonak).

6.33. *Salvia verticillata* L.

subsp. ***amasiaca*** (Freyn et Bornm.) Bornm.

15-50 cm boyunda, çok yıllık otsu bitki. Gövdeler dik veya yükselici, tepe kısmında az dallanmış veya dallanmamış, alt kısımda kısa sert tüylü. Yapraklar oblong, eliptik veya ovat-oblong, yuvarlak veya kordat, kısa sert tüylü. Petiol 1.5-7(-9) cm. Vertisillastrumlar (8-)20-40 çiçekli, belirgin olarak seyrek. Brakteler ovat, akuminat, yaklaşık 7 x 3 mm boyutlarında, düşücü. Pediseller 2-8(-10) mm, az çok geri kıvrık. Kaliks tüpü 5-6 mm, meyve zamanında 7 mm' ye kadar uzama gösterir, üst dudak iki oluklu, menekşe rengi mavi, piloz veya villoz, sapsız glandlı, dişler mukronat. Korolla menekşe rengi mavi, leylak rengi, nadiren beyaz, yaklaşık 12 mm, tüp düz yaklaşık 8 mm, " V" şeklinde annuluslu, üst dudak düz, taban kısmında daralmış. Stamenlerin konnektifinin alttaki ucu sivri. Merikarplar yaklaşık 2.2 x 1.3 mm boyutlarında (Fl. of Tur. 7: 459).

Yöresel Adı : -

Türkiye'de Kayıtlı Olduğu İller : Adana, Ağrı, Amasya, Ankara, Antalya, Bolu, Bursa, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkari, İstanbul, Kars, Konya, Kütahya, Nevşehir, Sivas, Tunceli, Zonguldak.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yeşilyazı Köyü, 15.VII.2007, A. Doğan, MARE 11083.

Yöresel Kullanılışı :

a) Yapraklarından hazırlanan dekoksiyon, bir kahve fincanı dolusu içilerek, mide bulantısının giderilmesinde kullanılır (Yeşilyazı).

6.34. *Satureja hortensis* L.

Gövde (5-)10-35 cm boyunda, genişçe dallanma gösteren, kıvrık pubesent veya az puberulent, kıvrık pubescent veya puberulent bir yıllık otsu bitki.. Yapraklar linear-lanseolat (kumul bölgelerde oblongtan obovate kadar değişen şekillerde), az çok obtus, mukronat değil, 8-30 x 1-4.5 mm boyutlarında, kısa petiollü. Çiçek kurulu gevşek, uzun. Vertisillasturumlar birbirine yakınlaşmış veya aralıklı, 2-20 çiçekli, yoğun veya seyrek. Çiçek taşıyan yapraklar kalikslerin 1-2 katı. Kaliks hemen hemen iki dudaklıdan $\frac{1}{2}$ - $\frac{3}{4}$ 'üne kadar parçalı, 3-4.5 mm, dişler lanseolat veya subulat, apikulat, alttaki iki diş üstteki üç diştten daha uzun. Korolla leylak rengi, morumsu veya beyaz, 4-10 mm, tüp kaliksin içinde veya dışına taşmış. Merikarp 1-1.2 mm, genişçe oblong (Fl. of Tur. 7: 322).

Yöresel Adı : Anıh, Dağ kekiği

Türkiye'de Kayıtlı Olduğu İller : Adıyaman, Amasya, Ankara, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, İçel, İstanbul, Kars, Nevşehir, Sivas.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Eğripınar-Yenikonak köyleri arası, 13.V.2007, A.Doğan, MARE 10773. Yoncalı Köyü, 14.V.2007, A. Doğan, MARE 10782.

Yöresel Kullanılışı :

- a)** Çiçekli kısımları, yemeklere katılarak iştak açıcı olarak kullanılır (Yoncalı).
- b)** Çiçekli kısımları, yemeklere katılarak vucüt direncini artırıcı olarak kullanılır (Eğripınar).

6.35. *Teucrium chamaedrys* L. subsp. *sinuatum* (Čelak.) Rech.

Çoğunlukla rizomlu, 5-50 cm boyunda, yarı çalimsı, çok çeşitli tüy örtüsüne sahip, çok yıllık bitkiler. Yapraklar oblong veya obovat-oblong, tabanda kuneat, çoğunlukla krenat-dentat veya kısaca loblu; loblaların kenarları düz veya dentat, az çok çıplak veya altta kısa hispid. Vertisillastrumlar (2-)4-8 çiçekli, sık veya az çok gevşek terminal rasemler halinde. Çiçek taşıyan yapraklar çoğunlukla gövde yapraklarından farklı, kenarları düz veya dentat; pediseller çoğunlukla kaliksten daha kısa veya ona eşit. Kaliks tüpsü-çan şeklinde, tabanda hafifçe şişkin, dişler lanseolat-üçgenimsi, az çok subulat tepeli, kenarlar çoğunlukla şıkça kısa tüylü ve seyrek uzun tüylü veya sadece uzun tüylü veya çıplak, çoğunlukla morumsu. Korolla kırmızımsı-mor, kaliksin iki katı uzunlukta. Stamenler, en azından üstteki yan loblar kadar uzunlukta (Fl. of Tur. 7: 62).

R.22. *Teucrium chamaedrys* subsp. *sinuatum*

Yöresel Adı : Dağ kekiği

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Ağrı, Erzurum, Hakkari, Muş, Siirt, Sivas, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yenikonak Köyü arası, 14.VII.2007, A. Doğan, MARE 11076.

Yöresel Kullanılışı :

a) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksilyon, dahilen, kalp rahatsızlıklarının tedavisinde kullanılır (Eğripınar).

KARIŞIM 6: Yapraklarından, *Teurium polium* yaprakları ile birlikte hazırlanan infüzyon, dahilen, ağrı kesici olarak kullanılır (Eğripınar).

6.36. *Teucrium parviflorum* Schreber

Çok yıllık otsu bitkiler. Gövdeler 30-100 cm, dik, kıvrık pubescent, üst yarısında genişçe dallanmış, genç dalları ve sürgünleri çoğunlukla morumsu kırmızı. Yapraklar kısa saplı, üç defa 2-3 pinnatipartit, loplar linear, her yeri aynı renkte ve grimsi beyaz, kenarları aşağı doğru kıvrık. Çiçek kurulu panikulat piramit şeklinde. Çiçek yaprakları basit veya üç parçalı, çoğunlukla yaklaşık pediselin yarısı kadar boyda. Pediseller bir çiçekli, kalikslerden daha uzun. Kaliks 5-7 mm, çan şeklinde, alt kısımda oldukça uzun, dişler lanseolat veya subulat. Korolla menekşe mavisi, kaliksten çok az uzun. Stamenler dudağın yarısı kadar boyda (Fl. of Tur. 7: 61).

Yöresel Adı : Dağ kekiği

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Afyon, Ankara, Elazığ, Diyarbakır, Gümüşhane, Kahramanmaraş, Konya, Malatya, Mardin, Siirt, Şanlıurfa, (Tunceli), Van, Yozgat.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Güneykonak Köyü, 15.VII.2007, A. Doğan, MARE 11079.

Yöresel Kullanılışı :

a) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksiyon, dahilen, hemoroidlere karşı kullanılır (Güneykonak).

6.37. *Teucrium polium* L.

Çok yıllık, az çok yarı çalimsı bitkiler. Gövdeler 10-40 cm uzunlukta, yatık, yükselici veya dik, beyaz, gri (veya bazen altın sarısı renkte), yünümsü tomentoz veya kıvrık tüylü. Internodyumlar yapraklardan daha kısa veya daha uzun. Yapraklar oblongdan darca obovata kadar değişen şekillerde veya linear, obtus, tabana veya ortaya kadar krenat, düz veya geriye kıvrık kenarlı, çoğunlukla tomentoz. Çiçekler çok kısa saplı, başlar halinde. Brakteler linear-spatulat, tam veya krenat, kalikslerden daha kısa veya onlardan hafifçe uzun. Kaliks 3-5 mm, tüpsü-obkonik, çoğunlukla sıkça yünümsü tüylü veya basık kanesent, 1/4-1/3'üne kadar, birbirine eşit olmayan, obtus dişlere ayrılmış. Korolla beyazımsı, proksimal loblar bazen çıplak. Merikarplar 2 mm (Fl. of Tur. 7: 69).

Yöresel Adı : Dağ kekiği

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Ağrı, Ankara, Amasya, Aydın, Bitlis, Elazığ, Erzurum, Eskişehir, İçel, İstanbul, Hakkari, Kars, Kayseri, Kocaeli, Konya, Kütahya, Malatya, Muğla, Samsun, Şanlıurfa, Trabzon, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Ziyaret Köyü, 14.V.2007, A. Doğan, MARE 10781. Eğripınar Köyü, 13.VII.2007, A.Doğan, MARE 11065.

Yöresel Kullanılışı :

a) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksion, dahilen, soğuk algınlığı, grip ve nezle tedavisinde kullanılır (Ziyaret, Eğripınar).

b) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksion bal ile karıştırılarak , dahilen karın ağrısının giderilmesinde kullanılır (Ziyaret, Eğripınar).

KARIŞIM 6: Yapraklarından, *Teucrium chamaedrys* L. subsp. *sinuatum* yaprakları ile birlikte hazırlanan infüzyon, dahilen, ağrı kesici olarak kullanılır (Eğripınar).

6.38. *Thymus migricus* Klokov et Shost.

Hemen hemen dik, çok dallı, taban kısmı odunsu bitki. Çiçekli gövdeler 5-10(-15) cm boyunda, az çok zayıf, çoğunlukla tepede dallanmış, tamamen tüylü. Yapraklar 1-2(-2.5) mm, petiol dahil 6.5-10(13) x 3-4.5(-6) mm boyutlarında, genel olarak gövde internodyumlarından daha kısa, hepsi az çok birbirine eşit, hemen hemen paralel kenarlı, tabanda trunkattan dairesel kuneata kadar değişen şekillerde, tepede az çok obtustan hemen hemen akuta kadar değişen şekillerde, çoğunlukla az çok etli, taban kısmı dağınık siliat veya değil, çok sayıda guddeli, kırmızımsı; damarlar çoğunlukla çok az belirgin veya belirsiz, yan damarlar 2-3 çift, çabuk düşücü veya kalın bir kenardan eklemli şekilde bağlı. Çiçek kurulları gevşek başlar halinde, en alttaki vertisillastrumlar az çok seyrek dizilişli, çoğunlukla pedunküllü. Brakteler yapraklara benzer, yeşil. Brakteoller 1-1.5 mm, lanseolat. Kaliks 3-4 mm, çan şeklinde, üst dudak belirgin şekilde tüpten daha geniş, üst dişler 0.4-0.8 mm, genişçe üçgenimsi, kısa sert tüylü, siliat değil. Korolla soluk pembe veya beyaz, 5-6 mm (Fl. of Tur. 7: 370).

R.23. *Thymus migricus*

Yöresel Adı : Dağ kekiği

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Ağrı, Muş, Tunceli, Van

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yeşilyazı Köyü karşısı dağ yamacı, 17.VII.2007, A. Doğan, MARE 11087.

Yöresel Kullanılışı :

a) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksiyon, dahilen, böbrek taşlarının düşürülmesinde kullanılır (Yeşilyazı).

b) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksiyon, dahilen, soğuk algınlığı ve grip tedavisinde kullanılır (Yeşilyazı).

6.39. *Ziziphora clinopodioides* Lam.

Çoğunlukla sık gövdeli yarı çalimsı çok yıllık bitki. Gövdeler sürünücü, yatık yükselici veya dik, tabanda çok dallı, 30 cm' ye kadar boyda, çıplak veya az çok hirsut. Yapraklar linear-lanseolattan ovat-oblonga kadar değişen şekillerde, çıplak veya az çok piloz veya velutinoz. Brakteler çoğunlukla yapraklardan daha geniş, sapsız. Çiçek kurulu yoğun terminal başlar halinde. Kaliks 5-7 mm, çıplak veya yoğun hirsut, yükseklerde yaşayan formlarda nadiren morumsu renkte. Korolla tüpü dişi çiçeklerde kaliksin içinde, hermafrodit çiçeklerde kaliksin dışına taşmış. Korolla açık mordan soluk leylak rengine kadar değişen renklerde (nadiren beyaz), (7-)l 0-12 mm, tüp az çok kaliksin içinde (Fl. of Tur. 7: 396).

Yöresel Adı : Dağ kekiği

Türkiye'de Kayıtlı Olduğu İller : Antalya, Balıkesir, Erzurum, Gümüşhane, Hakkari, Iğdır, Isparta, Kars, Konya, Niğde, Rize, Sivas, Tunceli, Van.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Karayonca Köyü, 12.V.2007, A. Doğan, MARE 10763.

Yöresel Kullanılışı :

- a)** Bitkiden hazırlanan dekoksion, dahilen, soğuk algınlığı, grip ve nezle tedavisinde kullanılır (Karayonca).
- b)** Bitkiden hazırlanılan dekoksion, dahilen, gıda zehirlenmelerinde kullanılır (Karayonca).
- c)** Bitkinin kurutulmuş çiçek kurulları, yemeklere koyularak iştah açıcı olarak kullanılır (Karayonca)

6.40. *Astragalus brachycalyx* Fischer

Gevşek, şemsiyemsi formda çalılar. Yaprak eksenleri dikenli, 3-5 cm, geriye kıvrık. Folioller 3-10 mm, eliptik, orta damar uzantısı yok, seyrekçe basık veya dağınık basit pubesent, 4-6 çift; stipulalar yaklaşık 6 mm, lanseolat, altta kadifemsi tüylü, uzunluğunun üçte ikisine kadar birleşik. Çiçekler sapsız, her yaprak koltuğunda 2-3 adet. Çiçek kurulu küremsi, 10-20 çiçekli. Brakteler 2-4 mm, genişçe ovat, sırt kısmında beyaz tüylü. Kaliks yaklaşık 4 mm, tomentoz; tüp yaklaşık 3 mm; dişler darca üçgenimsi. Korolla beyaz; bayrakçıklar 7-9 mm, geniş tırnakçıklı (Fl. of Tur. 3:120).

Yöresel Adı : Geven, Keven

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Bitlis, Hakkari, Siirt, (Tunceli).

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Karayonca Köyü, 12.V.2007, A. Doğan, MARE 10766.

Yöresel Kullanılışı :

a) Bitkinin toprak üstü kısımları toz haine getirildikten sonra, balla karıştırılarak, sabahları aç karnına bir çorba kaşığı yenerek, kuvvet verici ve vücut direncini arttırıcı olarak kullanılır (Karayonca).

b) Gövde yaralanması sonucu elde edilen zamk balla karıştırılarak, dahilen, kanser tedavisinde kullanılır (Karayonca).

6.41. *Colutea cilicica* Boiss. et. Bal.

5 m' ye kadar boyda, yaşlı sürgünleri gri kahverengi olan çalılar. Folioller (3-4-5 çift, 30 mm' ye kadar boyda, eliptikten obovata kadar değişen şekillerde.

Korolla 20-22 mm boyunda, kanatçıklar kayıkçıktan daha uzun, mahmuzlu. Ovaryum çıplak. Kaliks siyah ve beyaz tüylü, pubesent. Dişler yaklaşık 2mm, akut, dişler arası yuvarlak girintili (Fl. of Tur. 3:42).

R.24. *Colutea cilicica*

Yöresel Adı :-

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Adapazarı, Antalya, Bitlis, Çanakkale, Çankırı, Çorum, Eskişehir, Giresun, Hakkari, İçel, İstanbul, Kastamonu, Kocaeli, Kütahya, Nevşehir, Samsun, Sivas, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Aşağı Torunoba Köyü yakını, 15.VII.2007, A. Doğan, MARE 11078.

Yöresel Kullanılışı :

a) Olgun meyvelerinden hazırlanan infüzyon, gargara yapılarak, iltihaplı diş eti hastalıklarının tedavisinde kullanılır (Aşağı Torunoba).

6.42. *Hedysarum syriacum* Boiss.

Gövde dik veya sürünücü yükselici, 30-50 cm boyunda. Yapraklar 4-6 çift foliolden oluşmuş; folioller ovat oblong, 15-22 x 5-12 mm boyutlarında, üstte çıplak attı basık seyrek tüylü; stipulalar soluk kahverengi, zarımsı. Pedunküller yapraklardan daha uzun. Çiçek kurulu ovat veya oblong, meyve zamanında hafifçe uzamış. Kaliks 8-9 mm; dişler hemen hemen eşit boyda, tüpe eşit, tüpten daha kısa veya daha uzun boyda. Korolla açık mor, pembe veya beyaz, genç meyve zamanında kalıcı; bayrakçık 18-22(-24) mm, kanatçıklar 16-18 mm, çoğunlukla çiçeğin diğer kısımlarından daha koyu renkte; kayıkçık yaklaşık 18 mm. Ovaryum çıplak. Lomentum 2-3 yuvarlak veya ovat segmentli, belirgin enine damarlı ve kısa yumuşak tüylü, sert tüyler yok (Fl. of Tur 3:553).

R.25. *Hedysarum syriacum*

Yöresel Adı : -

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : İçel, Hakkari, Malatya, Mardin, Muş, Niğde, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Adaköy yakını dağ yamacı, 20.VII.2007, A. Doğan, MARE 11098.

Yöresel Kullanılışı :

a) Meyvelerinden hazırlanan infüzyon, limon suyu ile karıştırılıp, gargara şeklinde, diş eti hastalıklarının tedavisinde kullanılır (Adaköy).

6.43. *Medicago minima* (L.) Bart. var. *minima*

(5-)10-25(-30) cm boyunda, basit tüylü veya glandlı veya her ikisinden oluşan tüy örtüsüne sahip, bir yıllık otsu bitkiler. Stipulalar tam veya küçük dişli; folioller 5-8(-12) x 2-7 mm boyutlarında, kısaca obovat, nadiren oblanseolat, tepede retus veya emarginat, uçta küçük dişli. Pedunkuller (2-)3-6(-8) adet çiçekli, çoğunlukla petiollerden daha uzun. Çiçekler 2-4 mm. Kaliks dişleri birbirine eşit değil, yaklaşık tüple aynı boyda. Genç meyve kaliksin yan tarafından dışarı çıkmış. Meyve pubesent veya az çok çıplak, disk şeklinde, 3-5 mm kalınlığında, dikenli, 3-5 adet gevşek katlı, 2.5-4.5(-6) mm çapında, son katı ilk kattan daha küçük. Her burulmuş kısmın yüzeyi 6-8 adet belirgin kıvrık dallanmış radyal damarlı. Meyve üzerindeki damarlar çengelli, meyvenin yarı çapından daha uzun (Fl. of Tur 3:498).

Yöresel Adı : Gurnik

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Adana, Amasya, Ankara, Aydın, Bitlis, Çorum, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Eskişehir, Hatay, İstanbul, İzmir, Kırklareli, Muğla Trabzon, Siirt, Uşak.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Aşağı Torunoba Köyü, 16.V.2007, A. Doğan, MARE 10817.

Yöresel Kullanılışı :

a) Bitkinin meyveli dallarından hazırlanan infüzyon, sabahları aç karnına bir su bardağı dolusu içilerek, kalp hastalıklarının tedavisinde kullanılır (Aşağı Torunoba).

6.44. *Allium macrochaetum* Boiss. et Hausskn.

subsp. ***tuncelianum* Kollmann**

Soğan ovoid. 1-2(-2.5) cm çapında, dıştaki tunica kahverengimsi veya grimsi. Gövde (25-)30-100 cm boyunda. Yapraklar 3-4 adet, 7-20 mm genişliğinde, yassı, yüzeyi düz, çiçek açma zamanında solmuş. Spata 7-16 cm boyunda, gagalı, çabuk düşücü. Şemsiyemsi çiçek kurulu çoğunlukla yarı küremsi veya küremsi, 6-8 cm çapında, seyrek veya çok yoğun. Pediseller ince, hepsi aynı boyda değil, periantın 4-5 katı boyda, tabanda brakteollü veya brakteolsüz. Periant kısa çan şeklinde; segmentleri pembe, soluk, kirli mor, leylak rengi pembe veya nadiren beyaz, 2.5-3.5 mm, düz oblong, obtus. Filamentler çıplak, içteki filamentlerin orta uzantısı periantı aşmış, yandaki uzantılar setamsı, burulmuş, periantın 2-2.5 katı boyda. Kapsula küremsi, yaklaşık 2.5 mm (Fl. of Tur. 8: 170).

Yöresel Adı : Dağ sarmısağı

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Tunceli, (Endemik).

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Aşağı Torunoba Köyü yakını, 13.V.2007, A. Doğan, MARE 10772. Aşağı Torunoba Köyü, 16.V.2007, A. Doğan, MARE 10821.

Yöresel Kullanılışı :

- a)** Soğanları, dahilen, tansiyon düşürücü olarak kullanılır (Aşağı Torunoba, Güneykonak).
- b)** Soğanları, dahilen, kanser tedavisinde kullanılır (Aşağı Torunoba, Güneykonak).
- c)** Soğanları ezilip, saç veya sakal dökülen yere sürülerek, saçkıran tedavisinde kullanılır (Aşağı Torunoba, Güneykonak).

6.45. *Asphodeline tenuior* (Fischer) Ledeb.

subsp. *tenuiflora* (C.Koch) E.Tuzlacı var. *tenuiflora*

Çok yıllık otsu bitki. Çiçekli gövdeler (13-)20-35(-50) cm boyunda, ince, az çok yükselici veya dik, az çok çizgili veya oluklu, çıplak, az çok gövdenin ortasına kadar yapraklı veya tüm yapraklar tabanda. Yapraklar az çok setamsı, kenarları çoğunlukla yoğun skabrit ve genişlemiş zarımsı taban kısmının kenarında küçük siliat. Çiçek kurulu basit veya 1-2 dallı, seyrek çiçekli. Brakteler 10-20(-25) mm, kısaca deltoitten lanseolata kadar değişen şekillerde, uzun aristalı veya kuyruk şeklinde uzantılı. Meyve sapları 10-15(-20) mm, az çok dik veya yayık, çoğunlukla ortada veya ortanın üst kısmında, nadiren alt kısımda eklemli, braktelerden daha kısa veya daha uzun. Periant segmentleri 17-20 mm, beyazımsı, dıştaki segmentlerin dış kısmı az çok pembemsi. Kapsüla küremsiden obovoide kadar değişen şekillerde, bazen az çok tepede umbilikat, 6-8 mm, düz (Fl. of Tur. 8: 91).

R.26. *Asphodeline tenuior*
subsp. *tenuiflora* var. *tenuiflora*

Yöresel Adı : Yara otu

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Elazığ, Erzurum, Malatya, Sivas, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Eğripınar Köyü, 16.V.2007, A. Doğan, MARE 10819.

Yöresel Kullanılışı :

KARIŞIM 7: Kökleri, *Plantago major* subsp. *major* yaprağı ile birlikte iyice dövülüp lapa haline getirildikten sonra, haricen, yara tedavisinde kullanılır (Eğripınar).

6.46. *Eremurus spectabilis* Bieb.

Çok yıllık otsu bitkiler. Çiçekli gövde 50-120 cm boyunda, çıplak. Yapraklar genişçe linear, 25-40 cm uzunluğunda 5-30 mm genişliğinde, çıplak, kenarları skabrid. Rasem 12-50 cm boyunda, yoğun çiçekli. Brakteler linear lanseolat, 10-15 mm boyunda, siliat, çoğunlukla pedisellerden daha kısa. Periant segmentleri beyaz veya yeşilimsi sarı, 10-14 mm boyunda, yeşilimsi veya kahverengi damarlı. Stamenler az veya çok tepallerin dışına taşmış, anterler pembemsi turuncu. Kapsüla 6-9 mm, küremsi, enine çizgili veya kırışık. Tohumlar dar kanatlı (Fl. of Tur. 8:87).

R.27. *Eremurus spectabilis*

Yöresel Adı : Gulık

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Antalya, Bitlis, Eskişehir, Erzurum, Gümüşhane, İçel, Kahramanmaraş, Kars, Kütahya, Sivas, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Munzur Vadisi, 15.V.2007, A. Doğan, MARE 10798.

Yöresel Kullanılışı :

a) Köklerinden hazırlanan dekoksion, dahilen, şeker hastalığının tedavisinde (kan şekerini düşürücü) kullanılır (Hemen hemen ilçenin tüm yerleşim merkezlerinde kullanılmaktadır).

b) Yapraklarının özsuğu, haricen egzama ve mantar hastalığının tedavisinde kullanılır (Güneykonak, Karayonca).

6.47. *Hyacinthus orientalis* L. subsp. *chionophilus* Wendelbo

Yapraklar 4-6 adet, linear veya linear-eliptik, kenarları düz 12-15 mm genişliğinde. Skapus 1-2 adet, rasem dahil 10-33 cm boyunda. Rasem (1-)2-8(-12) çiçekli, gevşek. Brakteler 1.5-4 mm, bifit, zarımsı. Pediseller 2-7 mm, meyve zamanında 16 mm' ye kadar uzar. Periant soluk griden maviye kadar değişen renklerde, nadiren beyaz 20-30(-35) mm uzunluğunda; tüp silindirik, ovaryum çevresinde biraz genişlemiş, loplara tüpün uzunluğu kadar, darca ovat veya lanseolat, obtus. Filamentler tüpün ortasına yakın yerden bağlı, ince, yaklaşık anterlerle aynı boyda; anterler 3-4 mm boyunda, eliptik oblong. Kapsula yaklaşık 10 mm çapında, küresimsi, biraz etli. Tohumlar birkaç tane, yaklaşık 3 mm, siyah, yüzeyi kırışık, belirgin beyaz eliasomlu (Fl. of Tur. 8:264).

Yöresel Adı : Aminot, Sümbül

Türkiye'de Kayıtlı Olduğu İller : Adana, Kahramanmaraş, Kayseri, Sivas, Tunceli, (Endemik).

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yenikonak Eğripınar köyleri arası, 15.V.2007, A. Doğan, MARE 10793.

Yöresel Kullanılışı :

a) Taze bitki, haricen, kan dindirici olarak kullanılır (Eğripınar).

6.48. *Viscum album* L. subsp. *album*

Gövde dallanmış, 80 cm'ye kadar uzunlukta. Yapraklar 2.5-7(-8) cm, genişliğinin dört katından daha uzun, obovat-oblong, obtus, 3-5 damarlı. Çiçekler sapsız, 3-5 çiçekli kümeler halinde. Periant 4 parçalı; erkek çiçeklerin tepalleri 4-5 mm, ovat, akut; dişi çiçeklerin tepalleri 0.5-0.75 mm, üçgenimsi, akut. Meyva yaklaşık 1 cm, beyaz veya sarı, çoğunlukla küresel. Tohumlar çoğunlukla üçgenimsi (Fl. of Tur. 7: 547).

Yöresel Adı : Ökse otu

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Afyon, Ankara, Artvin, Balıkesir, Bilecik, Bolu, Çorum, Kastamonu, Kırklareli, Isparta, Isparta, İzmir.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Munzur Vadisi, Aşağı Torunoba Köyü 13.V.2007, A. Doğan, MARE 10776.

Yöresel Kullanılışı :

a) Yapraklarından hazırlanan dekoksyonu, dahilen, hemoroid tedavisinde kullanılır (Aşağı Torunoba).

b) Yapraklarından hazırlanan dekoksyonu, sabahları aç karnına içilerek, şeker hastalığının tedavisinde kullanılır (Aşağı Torunoba).

6.49. *Alcea dissecta* (Baker) Zoh.

Uzun boylu, çok yıllık otlar. Gövdeler çıplak veya yıldız tüylü. Üstteki yapraklar hemen hemen tabanına kadar 5-7 oblong-lanseolat parçalara bölünmüş, serrat veya loplu segmentli, az çok çıplak veya seyrek yıldız tüylü. Epikaliks segmentleri kısa, kaliksin yarısından daha kısa. Çiçek zamanında kaliks az çok çizgili. Petaller pembe, tabanda sarımsı, 40-55 mm boyunda, merikarpların sırt kısmı tamamen piloz, enine kırışık değil. (Fl. of Tur. 2:417)

Yöresel Adı : Govık

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Aydın, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yeşilyazı Köyü, 14.VII.2007, A. Doğan, MARE 10774.

Yöresel Kullanılışı :

- a)** Çiçekleri ve yapraklarından hazırlanan dekoksiyon, dahilen, göğüs yumuşatıcı olarak kullanılır (Yeşilyazı).
- b)** Yaprakları bilek incinmelerinde incinmiş bölgeye sarılarak, şiş giderici olarak kullanılır (Yeşilyazı).

6.50. *Alcea excubita* Iljin

Uzun boylu, çok yıllık otlar. Gövdeler ve yapraklar yoğun yıldız tüylü. Üstteki yapraklar hemen hemen tabanına kadar 5-7 oblong-lanseolat parçalara bölünmüş, serrat veya loplu segmentli az çok çıplak veya seyrek yıldız tüylü, gövde yoğun bir şekilde yıldız tüylü. Petaller beyaz veya soluk sarı; merikarpların sırt kısımları belirgin olarak enine kırışık ve sadece oluk kısmı içinde tüylü (Fl. of Tur 2: 418).

Yöresel Adı : Amervans

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Artvin, Malatya, (Tunceli)

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Güneykonak Köyü yakını, 20.VII.2007, A. Doğan, MARE 11097.

Yöresel Kullanılışı :

- a)** Taze yaprakları hafif ılık suda bekletilip göğüsün üzerine sarılıp, astım tedavisinde kullanılır (Güneykonak).
- b)** Çiçekleri ve yapraklarından hazırlanan infüzyon, dahilen, göğüs yumuşatıcı olarak kullanılır (Güneykonak).
- c)** Çiçeklerinden hazırlanan infüzyon, dahilen, soğuk algınlığının tedavisinde kullanılır (Konaklar).

6.51. *Ficus carica* L. subsp. *rupestris* (Hausskn.) Browicz

Küçük çalılar. Genç sürgünler yeşil, daha sonra kahverengi, çoğunlukla puberulent; yaşlı sürgünler gri, düz, kalın ve sert yapılı, kırılğan az dallı. Yapraklar düşücü, çoğunlukla 10 cm'den daha küçük, genişçe ovattan ovat oblonga kadar değişen şekillerde, tepede akut, skabrit, çoğunlukla altta az çok pubesent, nadiren az çok çıplak, başlıca üst kısmındaki kenarlar undulat–krenat veya dentata. Yaprak sapı 2–8(-10) cm, kalın. Meyve tek, 8 cm'ye kadar uzunlukta, armut şeklinde veya basık-küresel, kısa saplı veya sapsız, yeşilimsi, sarımsıdan mora kadar değişen renklerde, çıplak veya puberulent (Fl. of Tur. 7: 644).

Yöresel Adı : Yabani incir

Türkiye'de Kayıtlı Olduğu İller : Bitlis, Diyarbakır, İçel, Malatya, Siirt, Şanlıurfa, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Munzur Vadisi, 13.VII.2007, A. Doğan, MARE 11069.

Yöresel Kullanılışı :

- a) Meyvesinin koparılmasıyla elde edilen süt, haricen siğil, egzama ve mantar hastalığının giderilmesinde kullanılır (Hemen hemen ilçenin tüm yerleşim merkezlerinde kullanılmaktadır).
- b) Meyvesinin koparılmasıyla elde edilen süt, haricen yara tedavisinde kullanılır (Hemen hemen ilçenin tüm yerleşim merkezlerinde kullanılmaktadır).
- c) Meyvelerinden hazırlanan, dekoksion, dahilen mide ülserinin tedavisinde kullanılır (Güneykonak).

6.52. *Paeonia mascula* (L.) Millersubsp. *arietina* (Anders.) Cullen et Heywood

Çok yıllık otsu bitki. Yapraklar basitçe biternat veya bazı yaprakçıklar daha fazla bölünmüş, böylece 12-16 adet dar veya geniş elptik segmentli, alt yüzeyde piloz tüylü. Çiçekler 8-14 cm çapında, petaller kırmızı. Foliküller 3-5 adet, 2-4 cm boyunda, beyaz tomentoz, trunkat tepeli ve sapsız stigmalı (Fl. of Tur. 1: 204).

R.27. *Paeonia mascula* subsp. *arietina*

Yöresel Adı : Guloꝛç, Gülhoꝛç (Ayı gülü)

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Amasya, Bitlis, Elazığ, Gümüşhane, Tunceli, Yozgat.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Munzur Vadisi, Aşağı Torunoba Köyü yakını, 15.V.2007, A. Doğan, MARE 10799. Yaylagünü Köyü, 16.V.2007, A. Doğan, MARE 10806.

Yöresel Kullanılışı :

a) Körpe toprak üstü kısımlarından hazırlanılan infüzyon, aç karnına içilerek, kan şekerinin düşürülmesinde kullanılır (Yaylagünü).

b) Körpe toprak üstü kısımları dahilen, şeker hastalığının tedavisinde kullanılır (Aşağı Torunoba).

6.53. *Glaucium leiocarpum* Boiss.

İki yıllık veya çok yıllık otsu bitkiler. Gövde papilloz veya çıplak, 30-50 cm boyunda. Taban yaprakları lirat pinnatifit, segmentler pinnatifit. Gövde yaprakları sivrice dentat kenarlı. Sepaller kıvrık tüylü. Petaller turuncumcu sarı veya sarı. Ovaryum ve meyve sadece tepeye yakın kısımlarda papilloz, meyve az çok boğumlu, tepeye doğru daralmış (Fl. of Tur. 1: 217).

Yöresel Adı : Gelincik

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Ankara, Antalya, Bursa, Denizli, Erzincan, Eskişehir, Gümüşhane, Isparta, İzmir, Nevşehir, Konya, Malatya, Niğde, Sivas, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Munzur Vadisi, Aşağı Torunoba Köyü yakını, 13.V.2007, A. Doğan, MARE 10775.

Yöresel Kullanılışı :

a) Taze yaprakları tazeyken tütünle birlikte bir bezle başa sarılıp, baş ağrısının giderilmesinde kullanılır (Aşağı Torunoba).

b) Çiçeklerinden hazırlanan dekoksiyon, dahilen, ishale karşı kullanılır (Aşağı Torunoba)

6.54. *Plantago major* L. subsp. *major*

(4-)10-50(-70) cm uzunluğunda, bir veya birkaç rozet halinde, çok yıllık otsu bitki. Yapraklar 3-37 x 1-11.5 cm boyutlarında, lamina eliptik ovat veya yuvarlak ovat, az çok tam, düzensizce dentat veya undulat, 5-9 damarlı, tabanda az çok kordat, koyu yeşil, az çok çıplak, petiol çoğunlukla laminaya eşit boyda. Skapuslar 3-30 cm, hafifçe sulkat veya çizgili, yapraklara eşit boyda veya onlardan uzun, kısaca tüylü, spika 4-40 cm, darca silindirik, tabanda seyrek, üst taraflarda yoğun. Altaki brakteler 2-2.5 mm, sepallerden uzun, üsttekiiler 1 mm, sepallerden kısa, ovat, çıplak, yeşil. Sepaller 2-2.5 mm, hemen hemen eşit, çıplak, yeşil. Korolla 2.5-3 mm, çıplak; loplar 1mm' den kısa, üçgenimsi. Kapsüla 2-4 mm, ovoid konik. Tohumlar 6-13 adet, üçgen prizmatik, elipsoid (Fl. of Tur. 7: 507).

Yöresel Adı : Yara otu

Türkiye'de Kayıtlı Olduğu İller : Antalya, Ağrı, Bolu, Bursa, Diyarbakır, Giresun, İstanbul, Kars, Kastamonu, Kırklareli, Ordu, Sivas, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Eğripınar Köyü, 16.V.2007, A. Doğan, MARE 10823.

Yöresel Kullanılışı :

a) Yaprakları haricen yara tedavisinde kullanılır (Eğripınar).

KARIŞIM 7: Yapağı, *Asphodeline tenuior* subsp. *tenuiflora* var. *tenuiflora* bitkisinin kökleri ile birlikte iyice dövülüp, lapa haline getirildikten sonra, haricen, yara tedavisinde kullanılır (Eğripınar).

6.55. *Polygonum cognatum* Meissn.

Çok yıllık otsu bitkiler. Gövde sürünücü, yapraklar gibi yeşil. Okrea zarımsı ve saydam, 3 damarlı, belirgin, internodyumlar kadar veya daha uzun boyda (nadiren daha kısa). Yapraklar oblong-eliptik, saplı, çoğunlukla hafifçe mukronat. Çiçekler yaprak koltuklarında demetler halinde. Periant pembemsi, 4-5 mm boyunda, meyve zamanında sertleşir ve büyür. Nuks parlak, periantın içinde bulunur (Fl. of Tur. 2: 276).

Yöresel Adı : Harman otu

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Adıyaman, Ankara, Bitlis, Bursa, Erzurum, Gaziantep, Isparta, Konya, Muğla, Rize, Şanlıurfa, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Eğripınar Köyü, 13.V.2007, A. Doğan, MARE 10774.

Yöresel Kullanılışı :

a) Toprak üstü kısımlarından hazırlanan, dekoksiyon, dahilen romatizma tedavisinde kullanılır (Eğripınar).

6.56. *Rheum ribes* L.

Sert yapılı, otsu bitkiler. Gövde tabanda yapraklı, yapraklar 40 cm'ye kadar boyda, kırmızımsı, unlu görünümde pullu, oluklu. Yapraklar 2(-5) adet, böbrek şeklinde, saplı, kenarları dentikulat, buruşuk yapıda. Pediseller ortada veya ortanın altında eklemli. Periant segmentleri meyve zamanında kalıcı. Meyve kırmızımsı kahverengi, üç köşeli, oldukça geniş kanatlı, 9-15 mm boyunda (Fl. of Tur. 2: 268).

R.28. *Rheum ribes* (satışa sunulmuş halde)

Yöresel Adı : Işkın, Rives

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Erzincan, Kars, Van.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yenikonak Köyü yakını, 16.V.2007, A. Doğan, MARE 10807.

Yöresel Kullanılışı :

a) Köklerinin ısıtılıp kabuğu soyulup küçük parçalara ayrıldıktan sonra rektal yoldan uygulanarak, hemoroidin tedavisinde kullanılır (Hemen hemen ilçenin tüm yerleşim merkezlerinde kullanılmaktadır).

b) Gövdeleri, doğrudan yenerek, kan şekerinin düşürülmesinde kullanılır (Hemen hemen ilçenin tüm yerleşim merkezlerinde kullanılmaktadır).

c) Gövdeleri, doğrudan yenerek, mide hazımsızlığının giderilmesinde kullanılır (Hemen hemen ilçenin tüm yerleşim merkezlerinde kullanılmaktadır).

6.57. *Rumex acetosella* L.

İnce yapılı çok yıllık, otsu dioik bitkiler. Gövdeler az çok dik, 15-40 cm boyunda, çıplak veya ince papillalı. Yapraklar hastat, orta lop lanseolat veya oblanseolat, yan loplar derin parçalı, çıplak. Çiçekler tek eşeyli. Dişi çiçeklerin içteki periant segmentleri tuberkülsüz, meyve zamanında büyümmez., nukstan çok hafif uzun, 1-1.5 mm boyunda. Nuks kahverengi, parlak (Fl. of Tur. 2: 284).

Yöresel Adı : Tırşok (Ekşi ot)

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Ağrı, Amasya, Ankara, Bolu, Çanakkale, Edirne, Giresun, Isparta, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Kastamonu, Kayseri, Kütahya, Rize, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Adaköy yakını, 12.V.2007, A. Doğan, MARE 10760.

Yöresel Kullanılışı :

a) Gövdesinin, doğrudan ağızda ezilerek çıkarılan özsuğu, dahilen şeker hastalığının tedavisinde kullanılır (Adaköy).

b) Toprak üstü kısımları, doğrudan yenerek, midevi olarak kullanılır (Adaköy).

6.58. *Rumex patientia* L.

2 m' ye kadar boyda çok yıllık otlar. Taban yaprakları ovat veya oblong lanseolat, akut; yaprağın orta kısmındaki ikincil damarlar orta damara 45-60° açı ile bağlı. Çiçek kümeleri birbirine çok yakın. İç periant segmentleri orbikular kordat 4-8 x 4-10 mm boyutlarında, nukstan daha büyük, içlerinden biri veya hepsi tuberküllü, tuberküller ovattan elipsoide kadar değişen şekillerde, boyu yaklaşık eni kadar (Fl. of Tur. 2: 287).

R.29. *Rumex patientia*

Yöresel Adı : Ekşi ot

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Adana, Antalya, İzmir, Kahramanmaraş, Kars, Mardin, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Adaköy yakını yol kenarı, 12.V.2007, A. Doğan, MARE 10767.

Yöresel Kullanılışı :

a) Meyvelerinden hazırlanan infüzyon, dahilen, astım ve nefes darlığı tedavisinde kullanılır (Adaköy).

b) Meyvelerinden hazırlanan dekoksion, dahilen, hemoroid tedavisinde kullanılır (Koyungölü).

c) Meyvelerinden hazırlanan dekoksion, dahilen, böbrek rahatsızlıklarının giderilmesinde kullanılır (Yeşilyazı).

6.59. *Portulaca oleracea* L.

Yayık, yükselici veya dik gövdeli, 5-20(-50) cm'ye kadar boyda etli yapıda bir yıllık bitkiler. Yapraklar atta alternan, üstte çoğunlukla sık, eliptik-obovat, tabanda kuneat, tepede obtus veya trunkat. 16-20 mm boyunda. Stipulalar setamsı veya tüy demetleri halinde. Çiçek kurulu az çok simoz, çiçekler (1-)3-6 adet, sapsız, “sepaller” tabanda tüp halinde birleşik, serbest lopları erken düşücü, “Petaller” 5 adet, hafifçe altta birleşik, sepallerden taşmış, sarı, 4-6 mm boyunda. Ovaryum yarı alt durumlu veya alt durumlu, petallerin ve sepallerin bağlandığı kısımdan kapakla açılır. Funikula kalıcı ve tohumlar düştükten sonra çıkıntı halinde iz bırakır. Tohumlar siyah, parlak, papilli (Fl. of Tur 2: 13).

R.30. *Portulaca oleracea*

Yöresel Adı : Pırpar, Pirpirim, Semiz otu

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Adana, Artvin, Bursa, Çanakkale, Denizli, İstanbul, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Eğripınar Köyü, 13.VII.2007, A. Doğan, MARE 11067.

Yöresel Kullanılışı :

a) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan, dekoksion, dahilen, idrar yolları hastalıklarının tedavisinde kullanılır (Eğripınar).

b) Parçalanmış taze bitki, haricen, iltihaplı yaraların üzerine konarak, yaranın iltihabını kurutmakta kullanılır (Ziyaret).

6.60. *Pyrus syriaca* Boiss. var. *syriaca*

12 m' ye kadar boyda, dalları çıplak, dikenli ağaçlar. Yapraklar darca lanseolattan ovat-oblonga kadar değişen şekillerde, 3 cm' den daha uzun, en geniş kısmı laminanın alt yarısında, krenat serrat, bazen alt kısımda tam, her iki yüzüde çıplak, üstü parlak, alt yüzü donuk, az çok derimsi, tabanda yuvarlak veya kuneat, petioller 5 cm' ye kadar. Çiçek kurulu çok çiçekli. Çiçekler beyaz, yaklaşık 3 cm çapında, pediseller kalın, yaklaşık 2.5 cm. Meyve az çok küremsi veya armut şeklinde. 2-2.5 cm uzunluğunda, sepaller meyvede kalıcı (Fl of Tur. 4: 164).

R.31. *Pyrus syriaca* var. *syriaca*

Yöresel Adı : Adi armut, Şekok

Türkiye'de Kayıtlı Olduğu İller : Bitlis, Elazığ, Diyarbakır, Hakkari, İçel, Kahramanmaraş, Kastamonu, Muş, Samsun, Sivas, (Tunceli).

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Güneykonak Köyü çevresi, 15.VII.2007, A. Doğan, MARE 10807.

Yöresel Kullanılışı :

a) Dilimlenerek kurutulmuş meyvelerinden hazırlanan, infüzyon, dahilen, göğüs yumuşatıcı olarak kullanılır (Güneykonak).

b) Meyveleri doğrudan yenerek, mide ağrılarının giderilmesinde kullanılır (Güneykonak).

6.61. *Rosa canina* L.

(0.5-)1.5-3.5(-7) m uzunlukta, dik, bazen tırmanıcı çalılar. Dikenler oldukça kaba yapılı, az çok kıvrık, basık genişlemiş tabanlı, az çok birbirine benzer şekilde, bazen dikenleri yok. Yaprakları yeşil; folioller 5-7 adet, dar eliptikten genişçe ovata kadar değişen şekillerde, çıplak veya pubesent, altta damarlar üzerinde glandlı, tek veya çift serrat, bazen glandlı çift serrat, dişler belirgin, çoğunlukla uzun ve akut, her bir kenarında 17-20 dentat; stipulalar dar veya geniş, çoğunlukla uzun, düz kulakçıklı. Çiçekler tek veya 2-15 adet çiçekli grup halinde, brakteler çoğunlukla geniş. Pediseller 1-2.5(-4.5) cm, düz veya glandlı-hispid. Sepaller ovat, çoğunlukla oldukça kısa, genişlemiş tepeli, dış sepalier pennatifit, darca veya genişçe lanseolat, tam veya glandlı-dentat loplu, çıplak, pubesent veya bazen altta glandlı, çoğunlukla geri kıvrık ve çiçek açtıktan sonra düşücü. Petaller 3 cm'ye kadar uzunlukta, beyaz, soluk veya koyu pembe. Stilus çoğunlukla uzun, dışa taşmış, çoğunlukla çıplak veya seyrek tüylü, bazen villoz, stigma başı az çok gevşek, küresel veya konik. Disk geniş, konik, ağzı dar. Hipantiyum ovoid veya küresel, 1-2.5(-3) cm, sarımsı kırmızı veya kırmızı, geç olgunlaşır (Fl. of Tur. 4:124).

R.32. *Rosa canina*

Yöresel Adı : Kuşburnu, Şılan

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Afyon, Ağrı, Ankara, Antalya, Artvin, Aydın, Balıkesir, Bitlis, Bolu, Çanakkale, Çorum, Elazığ, Giresun, Isparta, İstanbul, Kahramanmaraş, Kars, Kastamonu, Kırklareli, Kocaeli Konya, Kütahya, Mardin, Niğde, Ordu, Sivas, Tekirdağ, Trabzon, Tunceli, Yalova, Yozgat.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yeşilyazı Köyü, 23.V.2008, A. Doğan, MARE 11366.

Yöresel Kullanılışı :

a) Taze meyvelerinden hazırlanan infüzyon, dahilen, soğuk algınlığının tedavisinde kullanılır (Hemen hemen ilçenin tüm yerleşim merkezlerinde kullanılmaktadır).

b) Taze meyvelerinden hazırlanan infüzyon, dahilen, nefes darlığı ve astım tedavisinde kullanılır (Ovacık, Yeşilyazı).

c) Kurutulmuş meyvelerinden hazırlanan dekoksiyon, bir süre dinlendirildikten sonra, dahilen bağışıklık sisteminin güçlendirilmesinde kullanılır (Ovacık, Yeşilyazı).

6.62. *Verbascum cheiranthifolium* Boiss.var. *cherianthifolium*

30-120 cm boyunda çok yıllık otsu bitki. Tüy örtüsü ince, kısa, basık, veya hemen hemen basık, sarımsı, çok nadiren grimsi veya beyazımsı, yumuşak veya az çok sert yıldızsı tüylü. Gövde ince, yuvarlak, boyuna çizgili, çoğunlukla çok dallanmış. Taban yaprakları linear-lanseolattan oblonga kadar değişen şekillerde, 7-30 x 1.8 cm boyutlarında, küt, akut veya akuminat, tam veya nadiren krenat; petiol 2-6 cm; üst gövde yaprakları lanseolattan genişçe ovata kadar değişen şekillerde veya az çok dairemsi, tepede az çok akuminat, tabanda yuvarlak veya az çok kordat. Çiçek kurulu nadiren basit, çoğunlukla çok dallı; oblongdan ovata kadar değişen bir panikula şeklinde; demetler 2-7 çiçekli, az çok gevşek. Brakteler genişçe üçgenimsiden linear lanseolata kadar değişen şekillerde, akuminat. Pediseller 12 mm'ye kadar; brakteoller lanseolat. Kaliks 2-3 mm; loplara linear lanseolat, akut veya akuminat. Korolla sarı, 20-25 mm çapında, şeffaf glandları yok, dış kısmında yıldızsı tüylü. Stamenler 5 adet, anterler reniform, filamentler anterlere kadar beyazımsı sarı yünüksü tüylü. Kapsüle silindirikten oblong-eliptiğe kadar değişen şekillerde, 4-7 x 2-4 mm boyutlarında, kaliksin 1.5-2 katı, sıkça yıldızsı tüylü (Fl. of Tur 6: 588).

Yöresel Adı :-

Türkiye'de Kayıtlı Olduğu İller : Adana, Antalya, Ankara, Aydın, Bitlis, Çorum, Erzincan, Giresun, Gümüşhane, İzmir, Kastamonu, Kütahya, Konya, Muğla, Tunceli

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yenikonak Köyü, 17.VII.2007, A. Doğan, MARE 11086.

Yöresel Kullanılışı :

a) Çiçekli kısımları, suda kaynatılıp içine buğday unu katılarak hazırlanan lapa, haricen, eklem ağrılarının giderilmesinde kullanılır (Yenikonak).

6.63. *Solanum dulcamara* L.

Hemen hemen çıplak veya tüylü, tırmanıcı, çok yıllık bitkiler. Gövde 200 cm'ye kadar uzunlukta, altta odunsu. Yapraklar saplı, ovattan ovat-lanceolata kadar değişen şekillerde, lamina 3-12 x 2-6 cm boyutlarında, tepe akuttan akuminata kadar değişen şekillerde, tabanda kordattan trunkata kadar değişen şekillerde, tam veya nadiren tabanda 1 ya da 2 karşılıklı loplu. Kaliks 2-3 mm, dişler üçgenimsi. Korolla menekşe rengi, 10-15 mm, loplar lanseolat üçgenimsi, geri kıvrık, her biri tabanında 2 yeşil lekeli. Anterler 5 mm, altın sarısı. Bakka kırmızı, parlak, ovoid-küresel, 7-10 mm (Fl of. Tur. 6: 441).

R.33. *Solanum dulcamara*

Yöresel Adı : Acı ot

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Ağrı, Ankara, Antalya, Aydın, Bilecik, Edirne, Giresun, Hakkari, İçel, İstanbul, İzmir, Kahramanmaraş, Kars, Kırklareli, Malatya, Nevşehir, Samsun, Rize, Siirt, Tunceli, Zonguldak.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Yeşilyazı Köyü, 14.VII.2007, A. Doğan, MARE 10807.

Yöresel Kullanılışı :

a) Bitkinin toprak üstü kısımları, taze halde haricen, yanık tedavisinde kullanılır (Yeşilyazı).

b) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksiyon, dahilen, göğüs yumuşatıcı olarak kullanılır (Yeşilyazı).

6.64. *Celtis tournefortii* Lam.

Çalı veya 6 m'ye kadar boydaküçük ağaç. Dalların uç kısımlarında pubesent. Yapraklar 2-6 x 1.5-4.5 cm boyutlarında, uzunluğu genişliğinin 2 katından daha uzun değil, genişçe ovat, çoğunlukla belirgin yamuk, bazen az çok kordat, akut veya az çok akuminat, serrat veya serrat-krenat, alt yüzeyi kısa pubesent, mavimsi yeşil veya yeşilimsi, alt yüzde daha açık renkli. Dişler geniş ve kısa, çoğunlukla seyrek. Drupa sarı veya turuncu, 9-12 mm çapında. Pedisel kısa, 0.5-1.5(-2) cm, yaklaşık petiolün uzunluğunun iki katı kadar. Çekirdeği hemen hemen düz, 4 boyuna çizgi şeklinde çıkıntılı.(Fl. of Tur. 7: 651).

R.34. *Celtis tournefortii*

Yöresel Adı : Derdoğan

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Afyon, Ankara, Bitlis, Gaziantep, Isparta, İzmir, Kars, Konya, Malatya, Mardin, Muş, Niğde, Siirt, Şanlıurfa, (Tunceli).

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Güneykonak Köyü çevresi, 15.VII.2007, A. Doğan, MARE 11080.

Yöresel Kullanılışı :

a) Olgun meyveleri, doğrudan yenerek, ishale karşı kullanılır (Güneykonak).

6.65. *Ferula orientalis* L.

Mavimsi yeşil, çıplak çok yıllık otsu bitki. Gövde yuvarlak, hafifçe oluklu, 100-150 cm boyunda. Yapraklar 5-6 pennat dış sıradakiler üçgenimsi açılı ovat 30-50 x 20-30 cm boyutlarında, çıplak, uç segmentler setamsı-ipliksi, 5-20 mm. Okrea belirgin şekilde şişkin, derimsi, ovat, 7-14 x 3-4 cm boyutlarında, amplexikaul. Çiçek kurulu panikulat korimbus, merkezdeki umbellalar kısa saplı (0.5 cm' ye kadar) veya sapsız. Işınlar 7-15 adet, 2-4 cm; her umbella 8-18 çiçekli, meyveli pediseller 6-12 mm. Merikarplar obovat-oblong, 11-12 x 7 mm boyutlarında, sırt çıkıntısı iplik şeklinde, yan kanatlar 0.5-1 mm genişliğinde; valekulumlar 1 tane salgı kanallı, merikarpların birleşme yüzeyleri 4-8(-10) salgı kanallı (Fl. of Tur. 4: 445).

R.35. *Ferula orientalis*

Yöresel Adı : Çağşir, Kingor

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Bitlis, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkari, Kars, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Ziyaret Köyü yakını, Kırkgözeler mevki, 16.V.2007, A. Doğan, MARE 10808.

Yöresel Kullanılışı :

a) Bitkinin tümünden hazırlanan dekoksion, dahilen, bağışıklık sistemini kuvvetlendirici olarak kullanılır (Ziyaret).

b) Çiçek kurullarından hazırlanan infüzyon, dahilen, mide rahatsızlıklarının giderilmesinde kullanılır (Ziyaret).

6.66. *Urtica dioica* L.

Yaygın köklü, 30-150 cm uzunluğunda, çok yıllık dioik otlar. Yapraklar genişçe ovattan darca lanseolata kadar değişen şekillerde, 4-11 x 3-10 cm boyutlarında, kenarlar keskin ve kabaca dişli, akuminat. Erkek ve dişi çiçek kurulları birbirine benzer şekilde, yaklaşık 8 cm'ye kadar uzunlukta, çok dallanmış. Dişi çiçekler belirgin, morumsu, fırça şeklinde stigmalı; periant segmentlerinin içteki çifti olgunlukta yaklaşık 1.5 mm'ye kadar büyüme gösterir, ovat, tüm yüzeyi üzerinde piloz (Fl. of Tur. 7: 635).

Yöresel Adı : Gezık, Isırgan

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Adana, Ankara, Antalya, Bitlis, Elazığ, Erzurum, Gaziantep, Giresun, Hakkari, İstanbul, İzmir, Kars, Konya, Niğde, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Güneykonak Köyü, 14.V.2007, A. Doğan, MARE 10786.

Yöresel Kullanılışı :

a) Yapraklarından hazırlanan dekoksiyon, dahilen, böbrek taşlarının düşürülmesinde kullanılır (Hemen hemen ilçenin tüm yerleşim merkezlerinde kullanılmaktadır).

b) Yapraklarından hazırlanan dekoksiyon, dahilen, eklem ağrılarının giderilmesinde ve romatizma tedavisinde kullanılır (Hemen hemen ilçenin tüm yerleşim merkezlerinde kullanılmaktadır).

c) Bitki, eklemlerde ağrıyan yerlere vurularak, ağrı giderici olarak kullanılır (Güneykonak).

6.67. *Valeriana officinalis* L.

Dik, bazen stolonlu, hemen hemen çıplak, çok yıllık, otsu bitki. Kökler çok sayıda, ince, silindirik. Gövde içi boş, oluklu, 1.5 m'ye kadar boyda. Tüm yapraklar pennat, alttakiler uzun saplı, üsttekiler sapsız, 7-10 çift; loplar lanseolat. Çiçek kurulu yoğun, korimbus halinde, 2.5-4 cm çapında, meyve zamanında yayık. Çiçekler beyaz. Aken damarları arasında tüylü, sonradan çıplaklaşır. Pappus segmentleri 12-15 adet (Fl. of Tur. 4: 556).

Yöresel Adı : -

Türkiye’de Kayıtlı Olduğu İller : Ağrı, Bolu, Bursa, Çanakkale, Erzurum, Kars, Kayseri, Tunceli.

Herbaryum Örneği Kayıtları : B7 Tunceli: Ovacık, Ziyaret Köyü, Kırkgözeler mevki, 16.V.2007, A. Doğan, MARE 10814. Yeşilyazı Köyü, 17.V.2007, A. Doğan, MARE 10831.

Yöresel Kullanılışı :

a) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlana dekoksion, dahilen, böbrek taşının düşürülmesinde kullanılır (Ziyaret).

b) Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksion, dahilen, böbrek rahatsızlıklarının giderilmesinde kullanılır (Yeşilyazı).

ÖZEL BİTKİSEL KARIŞIMLAR

KARIŞIM-1: *Pistacia atlantica* akması (gövde yaralarından akan), *Scorzonera tomentosa* kökünden elde edilen süt ile karıştırılarak, haricen yara tedavisinde kullanılır (Güneykonak).

KARIŞIM-2: *Tchihatchewia isatidea* ve *Hesperis schischkinii* kökleri ezilip *Pistacia atlantica* akması ile karıştırılarak, haricen yara tedavisinde kullanılır (Aşağı Torunoba, Saritosun).

KARIŞIM-3: Kurutulduktan sonra öğütülen *Achillea biebersteinii* kapitulumları, *Scorzonera tomentosa* köklerinden elde edilen süt ile karıştırıldıktan sonra bir bezle sarılarak, yara tedavisinde kullanılır (Güneykonak).

KARIŞIM-4: *Mentha longifolia* subsp. *typhoides* var. *typhoides* yaprakları ile *Iris sari* rizomlarından hazırlanan infüzyon, limon suyu ve bal katılıp dahilen, mide ağrısının giderilmesinde ve soğuk algınlığının tedavisinde kullanılır (Ziyaret).

KARIŞIM-5: *Origanum vulgare* subsp. *gracile* toprak üstü kısımları ile, *Salvia candidissima* subsp. *candidissima* yapraklarından hazırlanan infüzyon bal katılıp, dahilen, mide ağrısının giderilmesinde kullanılır (Yeşilyazı).

KARIŞIM-6: *Teucrium chamaedrys* subsp. *sinuatum* yaprakların ile, *Teucrium polium* yapraklarından hazırlanan infüzyon, dahilen, ağrı kesici olarak kullanılır (Eğripınar).

KARIŞIM-7: *Asphodeline tenuior* subsp. *tenuiflora* var. *tenuiflora* bitkisinin kökleri *Plantago major* subsp. *major* yaprağı ile birlikte iyice dövülüp, lapa haline getirildikten sonra, haricen, yara tedavisinde kullanılır (Eğripınar).

7. TARTIŞMA VE SONUÇ

Ovacık (Tunceli) yöresinde, halk ilacı olarak kullanıldığını saptadığımız bitkilere ait 76 adet örnek toplanmıştır. Bu örneklerin teşhisleri sonucunda 67 tür bitkiden bu yörede sağlık alanında yararlanıldığı belirlenmiştir. Bu türler çalışmamızın bulgular bölümünde yer almıştır. Bunlardan bazıları yörede tek başına kullanıldığı gibi karışım halinde de kullanılmaktadır.

Yörede bazı halk ilaçlarının hazırlanışında un, bal, limon, tereyağı gibi maddelerin kullanıldığı belirlenmiştir. Bu maddelerin tedavide doğrudan etkileri bulunmadığı düşünülerek yardımcı madde olarak kabul edilmişlerdir.

Geleneksel halk ilacı olarak kullanıldığı tespit edilen 67 bitkiden 65 adeti yörede yabani olarak yetişen, 2 adeti ise yetiştirilen bitkilerdir.

Ovacık yöresinde bitkiler, yurdumuzun diğer yörelerinde olduğu gibi çoğunlukla infüzyon ve dekoksiyon halinde kullanılmaktadır.

Ovacık yöresinde, halkın kullandığı terimler yerine, onların verdiği bilgilere dayanılarak, kullanım amacına yönelik başka uygun terimler kullanılmıştır.

Ovacık yöresinde halk ilacı olarak kullanılan bitkiler, kullanımına göre topluca değerlendirilmiş ve tedavideki kullanım amaçlarına göre aşağıda belirtildiği şekilde gruplandırılmıştır (bitkiler metin içindeki numaralarına göre belirtilmiş, karışımlar “K” harfi ile gösterilmiştir).

Soğuk algınlığının tedavisinde (24, 25, 30, 31 32, 37, 38, 39, 50, 61, K-4)

Yara tedavisinde (1, 10, 12, 17, 54, 59, K-1, K-2, K-3, K-7)

Şeker hastalığının tedavisinde (8, 15, 46, 48, 52, 56, 57)

Nefes darlığı ve astım tedavisinde (4, 27, 28, 50, 58, 61)

Böbrek taşlarının düşürülmesinde (9, 16, 38, 66, 67)

Egzama tedavisinde (22, 23, 26, 46, 51)

Grip tedavisinde (31, 32, 37, 38, 39)

Kanser tedavisinde (3, 20, 21, 40, 44)

Mide ağrısının giderilmesinde (5, 57, 60, K-4, K-5)

Bağışıklık sisteminin güçlendirilmesinde (6, 34, 61, 65)

Göğüs yumuşatıcı (49, 50, 60, 63)

Hemoroid tedavisinde (36, 48, 56, 58)

Mantar hastalığının tedavisinde (2, 22, 23, 26)
Böbrek rahatsızlıklarının giderilmesinde (58, 59, 67)
Eklem ağrıların giderilmesinde (26, 62, 66)
İştah açıcı (29, 34, 39)
Karın ağrısının giderilmesinde (28, 29, 37)
Kanamalı diş eti hastalıklarının tedavisinde (1, 41, 42)
Diş ağrısının giderilmesinde (13, 14)
Gaz sancısının giderilmesinde (5, 11)
İshale karşı (53, 64)
Kalp rahatsızlıklarının tedavisinde (35, 43)
Mide hazımsızlığının giderilmesinde (56, 65)
Ağrı kesici (K-6)
Baş ağrısının giderilmesinde (53)
Burkulma ve incinmelerde şişliğin giderilmesinde (49)
Cinsel gücü arttırıcı (40)
Gıda zehirlenmelerine karşı (39)
Güzel koku verici ve mikroplardan arındırıcı (27)
İdrar yolları hastalıklarının tedavisinde (9)
Kan dindirici (47)
Mide bulantısının giderilmesinde (33)
Mide ülserinin tedavisinde (51)
Nasır tedavisinde (1)
Romatizma tedavisinde (55)
Saçkıran tedavisinde (44)
Sarılık tedavisinde (30)
Sedef hastalığının tedavisinde (20)
Sıtma tedavisinde (7)
Solunum yolları hastalıklarının tedavisinde (32)
Tansiyon düşürücü (44)
Yanık tedavisinde (63)

Yukarıdaki listeye göre yörede bitkilerden en çok soğuk algınlığı, yara ve şeker hastalığının tedavisinde yararlanılmaktadır. Bununla birlikte genel olarak değerlendirildiğinde bitkilerin en çok solunum ve sindirim sistemi rahatsızlıklarının giderilmesinde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Yara tedavisinde özellikle bitkisel karışımların nispeten çok kullanıldığı dikkat çekmektedir.

Araştırma yöremizin bağlı bulunduğu Tunceli İli kapsamında özel bir etbotanik araştırmaya rastlanmamıştır (18, 19). Bununla birlikte kısmen Tunceli İli'ni de kapsayan ve Munzur dağlarının bulunduğu yörelerde yetişen bazı bitkilerin yöresel adlarıyla ve kullanışlarıyla ilgili bilgilerin yer aldığı bir yayınlarda (11, 12) Ovacık yöresine ait sadece *Scorzonera tomentosa* ve *Teucrium polium* bitkilerinin halk ilacı olarak kullanılış kaydına rastlanmıştır. Bu bitkilerin benzer kullanılışı araştırmamızda da saptanmış ve yaklaşık 28 yıl sonra bu bilgiler doğrulanmıştır.

Ayrıca araştırmalarımız esnasında Ovacık ve çevresinin kültürü ile ilgili olan ve kısmen bitkilerle ilgili yöresel bilgiler de içeren bir lisans tezi (20) çalışmasına da rastlanmıştır. Bitkilerin yöresel adlarıyla belirtildiği bu folklorik çalışmada tedavide yararlanılan 12 bitki (albent, aminot, ceviz, dağ çayı, dağ sarımsağı, ısırgan, ıshın, kınkar, sütlüvan, şılan, yara otu, zembul) yer almaktadır ve adı geçen bu bitkilerin kullanışları ile ilgili ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Bitkiler latince adlarına dayanılarak belirtilmediği için bu konuda topluca bir karşılaştırılma yapılmamıştır. Bununla birlikte bitkiler arasında yalnız ceviz belirgin bir tür oluşturmakta ve bu çalışmada belirtilen kullanılış yöresel araştırmalar esnasında saptadığımız bulgu ile uyum göstermektedir.

Araştırma yöremizin de içinde bulunduğu Doğu Anadolu Bölgesi'nde etnobotanik bakımdan bilimsel olarak incelenmiş ve Ovacık'a en yakın iki yöre. Erzurum'a bağlı Ilıca İlçesi ve Malatya İline bağlı Kürecik Bucağıdır (21, 22). Üç yörede elde edilen bulgularla yapılan karşılaştırmalar sonucunda belirlenen ortak bitkiler Tablo 1' de sunulmuştur. Buna göre Kürecik yöresi ile 11, Ilıca yöresi ile 6 ortak bitki bulunmaktadır. Üç yörede ortak olan 3 bitki bulunmakta ve bunların ikisinin (*Plantago major* subsp. *major* ve *Urtica dioica*) tedavide kullanışlarının bütün yörelerde aynı olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1. Kürecik (Akçadağ / Malatya), Ilıca (Erzurum) ve Ovacık (Tunceli) yörelerinde geleneksel halk ilacı olarak yararlanılan ortak bitkiler ve bunların karşılaştırılması (benzer olmayan kullanışlar ≠ işareti ile belirtilmiştir).

Bitki adı	Ortak kullanış	
	Kürecik (Malatya)	Ilıca (Erzurum)
<i>Achillea biebersteinii</i>	≠	Yara tedavisinde, mide ağrısının giderilmesinde
<i>Euphorbia macroclada</i>	≠	
<i>Ferula orientalis</i>	≠	
<i>Ficus carica</i> subsp. <i>rupestris</i>	≠	
<i>Mentha longifolia</i> subsp. <i>typhoides</i> var. <i>typhoides</i>	≠	
<i>Plantago major</i> subsp. <i>major</i>	Yara tedavisinde	Yara tedavisinde
<i>Polygonum cognatum</i>		≠
<i>Rheum ribes</i>		Hemoroid tedavisinde, şeker hastalığına karşı
<i>Scorzonera tomentosa</i>	Yara tedavisinde	
<i>Teucrium chamaedrys</i>		≠
<i>Teucrium polium</i>	Karın ağrısının giderilmesinde, soğuk algınlığının tedavisinde	
<i>Urtica dioica</i>	Romatizma tedavisinde	Romatizma tedavisinde
<i>Viscum album</i> subsp. <i>album</i>	≠	
<i>Ziziphora clinopodioides</i>	Soğuk algınlığının tedavisinde	

Yörede geleneksel tedavi alanında en çok bilinen ve yaygın olarak kullanılan bitkilerin başlıcaları: *Scorzonera tomentosa*, *Origanum acutidens*, *Urtica dioica*, *Rheum ribes*, *Mentha longifolia* subsp. *typhoides* var. *typhoides* ve *Eremurus spectabilis*'dir.

Tchihatchewia isatidea, *Hesperis schischkinii* ve *Asphodeline tenuior* subsp. *tenuifolia* yörede halk ilacı olarak tek başına kullanılmayıp yalnız karışımlarda (K-2 ve K-7) yer alan bitkilerdir.

Anabilim Dalımız'da hazırlanan "Bitkisel halk İlaçları Araştırma formu I" (Anket Formu-1) ile ilgili olarak yörede 45 kişi ile görüşme yapılmıştır. Görüşülen kişilerin hepsi yetişkin ve büyük çoğunluğu elli yaşın üzerindedir.

Anabilim Dalımız'da hazırlanan "Bitkisel Halk İlaçları Araştırma Formu II" (Anket Formu-2) kapsamında, Ovacık yöresinde bitkilerin kullanım yaygınlığı belirlenmeye çalışılmıştır. Ankete katılan 37 kişiden 30'u tedavide bitkilerden yararlandığını 7'si ise yararlanmadığını belirtmiştir. Bu sonuca göre yörede halk arasında bitkilerle tedavinin günümüzde de yaygın olduğu anlaşılmaktadır.

Ovacık yöresinde halk hekimliği yapan yalnız bir kişiye rastlanmıştır. Yeşilyazı köyünde yaşayan bu halk hekimi ve bitkilerin kullanışı ile ilgili bilgi veren diğer kişiler bu bilgileri daha önceki nesillerden öğrendiklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte yapılan görüşmelerde geleneksel halk ilacı kullanımıyla ilgili bazı bilgilerin zamanla yok olduğu da belirtilmiştir.

Yurdumuzun etnobotanik açıdan çok az araştırılmış olan Tunceli İli'ne bağlı Ovacık'da gerçekleştirdiğimiz bu çalışmada geleneksel halk ilacı olarak yararlanılan bitkiler saptanmış ve böylece bu bilgilerin gelecek nesillere unutulmadan aktarılması sağlanmaya çalışılmıştır. Bu bilgiler aynı zamanda modern tedavi alanında yapılacak çeşitli araştırmalara kaynak olabilecektir.

8. EKLER

Ek 1

ANKET FORMU 1

MARMARA ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ FARMASÖTİK BOTANİK ANABİLİM DALI

BİTKİSEL HALK İLAÇLARI ARAŞTIRMA FORMU I

Bitkinin adı:

Araştırma yöresi (İlçe/Köy):

Görüşülen kişi:

Tarih:

No:

1. Bitkinin yöresel

adı:.....

2. Bitkinin kullanım alanı: ☐ İnsan sağlığı ☐ Hayvan sağlığı

3. Bitkinin kullanılan kısmı:.....

4. Bitkinin tedavideki kullanılış amacı:.....

5. Bitkinin kullanımı: ☐ Tek başına ☐ Karışım halinde

6. Kullanılış / Hazırlanış yöntemi : ☐ Doğrudan ☐ İnfüzyon ☐ Dekoksiyon

☐ Lapa (katkı maddeleri :.....)

☐ Yakı (.....)

☐ Diğer:.....)

7. Kullanılış şekli : ☐ Dahilen ☐ Haricen

☐ Diğer:.....

8. Yaş grubu : ☐ Bebek ☐ Çocuk ☐ Yetişkin kimse

9. Cinsiyet: ☐ Erkek ☐ Kadın

10. Kullanım dozu / ölçüsü : Günde :.....

11. Kullanım zamanı : a. ☐ Aç karnına ☐ Tok karnına

b. ☐ Sabah ☐ Öğle ☐ Akşam

12. Kullanım süresi : ☐gün ☐hafta ☐ İyileşinceye kadar

13. Etkisi : ☐ Olumlu ☐ Olumsuz ☐ Az olumlu

14. Yan etki: ☐ Yok ☐ Var

(açıklayınız:.....)

15. Bitkinin tedavi dışında kullanılış amacı:.....

16. Diğer bilgiler:

ANKET FORMU 2

MARMARA ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ
FARMASÖTİK BOTANİK ANABİLİM DALI

BİTKİSEL HALK İLAÇLARI ARAŞTIRMA FORMU II

1. Ailenizin çeşitli sağlık sorunlarının giderilmesinde bitkilerden yararlanıyormusunuz?

() Evet () Hayır

2. Yararlandığınız bitkileri nereden/nerelerden sağlıyorsunuz?

(Bir veya daha çok işaretleme yapabilirsiniz.)

() Kendi yaşadığımız köy ve çevresinde yetişen bitkileri kullanıyoruz.

() Kendi yaşadığımız ilçede yetişen bitkileri kullanıyoruz.

() İlçemiz dışından getirilen ve piyasada satılan bitkileri kullanıyoruz.

3. Yararlandığınız bitkiler hakkında bilgi vererek yörenizde yaptığımız bilimsel araştırmamıza yardımcı olmak istermisiniz?

() Evet () Hayır

4. Eğer yardımcı olmak istiyorsanız;

Adınız , soyadınız :

9. KAYNAKLAR

1. Baytop T. (1999). Türkiye’de Bitkiler ile Tedavi. Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul, s.13-15
2. Akerele O. (1992). WHO Guidelines for assessment of herbal medicines. Fitotereapia, LXIII: 99-110
3. Erol MK. (1995). Eğirdir (Isparta) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri. M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. E. Tuzlacı).
4. Tolon Fenercioğlu E. (1996). Şile (İstanbul) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri. M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. E. Tuzlacı).
5. Eryaşar P. (1998). Gönen (Balıkesir) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri. M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. E. Tuzlacı).
6. Alparslan DF.(2003). Babaeski (Kırklareli) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri. M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. E. Tuzlacı).
7. Emre G. (2003). Ezine (Çanakkale) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri. M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. E. Tuzlacı).
8. Sadıkoğlu E.(2003). Koçarlı (Aydın) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri. M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. E. Tuzlacı).
9. Arslan Ö. (2005). Dereli (Giresun) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri. M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. E. Tuzlacı).
10. Bulut GE.(2008). Bayramiç (Çanakkale) yöresinde Etnobotanik Araştırmalar. M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. E. Tuzlacı).

11. Yıldırım Ş. (1985). Munzur Dağları'nın yerel bitki adları ve bunlardan bazılarının kullanışları. *Doğa Bilim Dergisi*, A2:597.
12. Yıldırım Ş. (1994). Local names of some plants from Munzur Dağları (Erzincan-Tunceli) and the uses of a few of them (II). *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 1(2): 45.
13. Yıldırım Ş. (1995). Flora of Munzur Dağları (Erzincan-Tunceli). *Ot Sistematik Botanik Dergisi*, 2(1): 1-78.
14. Davis PH. (1965-1985). *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*. Ed: Davis PH., Vol. 1-9, Edinburgh University Press, Edinburgh.
15. Fiori A. (1993). *Iconographia Florae Italicae*, Firenze, (Reprint, Bologna 1981).
16. Stearn WT. (1973). *Botanical Latin*, Davis & Charles (Holdings) Limited Newton Abbot Devon.
17. Baytop A. (1998). *Botanik Kılavuzu*. İ.Ü. Basımevi ve Film Merkezi, İstanbul
18. Sadıkoğlu N. (1998). *Cumhuriyet Dönemi Türk Etnobotanik Araştırmalar Arşivi*. İ.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Prof. Dr. K. Alpınar).
19. Ospankulova E. (2005). *Türkiye Etnobotanik Araştırmalar Veri Tabanı*. İ.Ü. Sağlık bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: K. Alpınar).
20. Aktar O. (2003). *Tunceli İli Ovacık İlçe'sinde Geleneksel Halk Hekimliği*. Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü, Lisans Tezi, Sivas.
21. Yeşil Y. (2007). *Kürecik (Akçadağ / Malatya) Bucağında Etnobotanik Bir Araştırma*. İ.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışman: Doç. Dr. E. Akalın).
22. Özgen U., Coşkun M. (2001) Ilıca (Erzurum) ilçesine bağlı köylerde halk ilacı olarak kullanılan bitkiler. Eds.: Gürkan E., Tuzlacı. E., XIII. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı (İstanbul, 20-22Eylül 2000), Bildiri Kitabı: 135-144.

10. ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı	Ahmet	Soyadı	Doğan
Doğum Yeri	Elazığ	Doğum Tarihi	06/11/1980
Uyruğu	T.C.	TC Kimlik No	61975344414
E-mail	adogan@marmara.edu.tr	Tel	5359642677

Eğitim Düzeyi

	Mezun Olduğu Kurumun Adı	Mezuniyet Yılı
Doktora/Uzmanlık		
Yüksek Lisans		
Lisans	M.Ü :Atatürk Eğitim Fakültesi Biyoloji Öğretmenliği	2005
Lise	Elazığ Atatürk Lisesi	1997

İş Deneyimi (Sondan geçmişe doğru sıralayın)

	Görevi	Kurum	Süre (Yıl - Yıl)
1.	Araştırma Görevlisi	M.Ü. Eczacılık Fakültesi	2006-.
2.			-
3.			-

Yabancı Dilleri	Okuduğunu Anlama*	Konuşma*	Yazma*
İngilizce	İyi	Orta	Orta

* Çok iyi, iyi, orta, zayıf olarak değerlendirin

Yabancı Dil Sınav Notu #								
KPDS	ÜDS	IELTS	TOEFL IBT	TOEFL PBT	TOEFL CBT	FCE	CAE	CPE

Başarılmış birden fazla sınav varsa, tüm sonuçlar yazılmalıdır

KPDS: Kamu Personeli Yabancı Dil Sınavı; ÜDS: Üniversitelerarası Kurul Yabancı Dil Sınavı; IELTS:

International English Language Testing System; TOEFL IBT: Test of English as a Foreign Language-Internet-Based Test TOEFL PBT: Test of English as a Foreign Language-Paper-Based Test; TOEFL CBT: Test of English as a Foreign Language-Computer-Based Test; FCE: First Certificate in English; CAE: Certificate in Advanced English; CPE: Certificate of Proficiency in English

	Sayısal	Eşit Ağırlık	Sözel
LES Puanı			
(Diğer) Puanı			

Bilgisayar Bilgisi

Program	Kullanma becerisi

*Çok iyi, iyi, orta, zayıf olarak değerlendirin

Uluslararası ve Ulusal Yayınları/Bildirileri/Sertifikaları/Ödülleri/Diğer